

302.939

1964

MÚZEUMI

EZERKILENC SZÁZHATVANNÉGY 1. SZÁM

KÖZLEMÉNYEK

MÚZEUMI KÖZLEMÉNYEK

EZERKILENC SZÁZHATVANNÉG Y 1. SZÁM

A M U Z E U M I T E R Ü L E T T Á J É K O Z T A T Ó J A

Kiadja:

a Művelődésügyi Minisztérium Muzeumi Főosztálya által megbízott
M u z e u m i K a b i n e t

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Gerelyes Ede, Korek József /felelős szerkesztő/, Kovács István, Lakatos
László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó

Felelős kiadó: Vízzy Ottó

Készült a Muzeumok Rotaüzemében,

7 és 1/2 iv terjedelemben, 400 példányban

Felelős vezető: Dr. Dajbukát Gergely

T A R T A L O M:

K i s s L á s z l ó: A muzeumok 1963. évi munkája	1
R a d o o s a y D é n e s: Tudományos munka a Szépművészeti Muzeumban	20
F. P e t r e s É v a: Muzeumok és tanácsok	23
B a l k á n y i E n i k ő: Az Irodalmi Múzeum és a Megyei Múzeumi Igazgatóságok együttműködéséről	26
S z a b ó G y u l a: A legújabbkori helytörténeti anyaggyűj- tés tapasztalatai a pécsi Janus Pannonius Múze- umban	33
T e l e p y K a t a l i n: Néhány gondolat képzőművészeti kiállításaink muzeológiai problémáihoz	39
C s a l o g Z s o l t: Régészeti leletbejelentő hálózat Szol- nok megyében	43
K. V é g h K a t a l i n: A Borsod-Abauj-Zemplén megyei Mu- zeumok Baráti Köre	48
S o l y m á r I s t v á n: Külföldi benyomások hazai párhu- zamokkal	51
P a p J á n o s: A Csongrád-megyei Legújabbkori Történeti Bizottság megalakulása	54
Hírek	57

STATE OF ALABAMA

DEPARTMENT OF REVENUE

Notice is hereby given that the following property of the State of Alabama has been sold for the payment of the tax thereon, to-wit: ...

The property was sold for the sum of \$100.00 to the purchaser ...

In testimony whereof, the Seal of the Department of Revenue is hereunto set, this 15th day of ...

A MUZEUMOK 1963. ÉVI MUNKÁJA

Az 1963-as évvel zárult le lényegében az első teljes esztendő, melynek eredményei a megyei tanácsok irányítása alá került vidéki múzeumok megváltozott lehetőségeit, kialakult új helyzetét tükrözik. Eredményekben, tapasztalatokban gazdag esztendőt zártunk, amely meggyőzően igazolta a megyei tanácsok fejlettségét, jelentősen hozzájárult a múzeumok tanácsi kezelésbe adásával kapcsolatosan helyenként felmerült korábbi kételyek eloszlatásához. A megyei tanácsok áldozatkészsége, a múzeumi munka iránt megnyilvánult elmélyült érdeklődése, a Múzeumi Főosztállyal, mint szakmai irányító főhatósággal kialakult, egyre szorosabbá váló jó kapcsolata és együttműködése, s nem utolsósorban a megyei múzeumi szervezetek megerősödése tette lehetővé az eredmények elérését. A megyei múzeumi szervezetek tevékenysége mind hatékonyabban illeszkedik a megye kulturális életébe s nem csupán körvonalazódik, de fokozódó határozottsággal bontakozik ki a szervezetek intézményi egybeforrottsága, a perspektivikus lehetőségek felismerésén alapuló tervszerű közös munka iránya.

1963. évben megtörtént a Pest megyei múzeumi igazgatóság kialakítása, az év végével pedig a Komárom megyei múzeumok tanácsi kezelésbe adása is. Ez idő szerint objektív okokból csupán Komárom és Zala megyékben nincs megyei igazgatóság, melynek létrehozása 1964. évben várható.

Általában a megyei szervezetek egységének és munkája összehangolásának megteremtésére való törekvés jellemezte az igazgatóságok 1963. évi munkáját. A legtöbb megyében a múzeológusok rendszeres igazgatósági értekezleteken vitatták meg az elvégzett munkát és a helyi feladatokat. Az 1963. évi múzeumi munka elemzése során szerzett tapasztalatok a tanácsi felügyelet alá helyezett múzeumok kétségtelenül előnyösebbé vált helyzetét mutatják. Szemléletes bizonyítéka ennek, hogy az 1962. évi 14,965.262.- Ft-al szemben összesen 19,914.000.- Ft költségvetési keret állt a tanácsi múzeumok rendelkezésére 1963. évben. E keretösszegben természetesen benne van az átadás óta összesen 39 fővel emelkedett létszámkeret beralapja is. Ettől eltekintve az egyéb rovatokon mutatkozó emelkedés igen számottevő. Pl. a 05 működési kiadások elnevezésű költségvetési rovat 20.6 %-os, a 07 rovaton belül a tudományos munka végzésére szolgáló keret 19.3 %-os, gyűjteménygyarapítás és leletmentés céljára rendelkezésre álló keret gyűjtőutak nélkül/ 65.7 %-os, a népművelési munka végzésére szolgáló keret 37.6 %-os emelkedést mutat az 1962. évi előirányzattal szemben.

A tanácsi múzeumok költségvetési helyzete a fentiek szerint tehát általában kedvezőbb a korábbi központi anyag ellátásnál, de az egyes megyék ellátottsága sem személyi, sem költségvetési szempontból nem egyenlő. Vannak olyan megyék, amelyek a többinél lényegesen nehezebb körülmények között dolgoznak, mint pl.

Pest, Bács és Békés megye. Ezeknek gyorsabbütemű fejlesztése alapvetően fontos és indokolt. A megyei tanácsok részéről tapasztalt segítőkészség, a megyék érezhető, némiképpen nemes versengésre mutató magasabb fejlesztési szándéka biztosítéknak látszik a megnövekedett indokolt igények kielégítésére.

Az 1963. évben a közel 3 millió Ft összegű költségvetési kerettel működő Baranya megyei szervezet után - amelyet az országban elsőnek látott el a tanács gépkocsival - a Veszprém megyei muzeumi igazgatóság is külön gépkocsit kapott. A Fejér megyei szervezet a színházzal közös használatra kapott gépkocsit, de folyamatban van Békés és Hajdu-Bihar megyékben is a muzeumok gépkocsival való ellátása. E lehetőségek nagymértékben elősegítik a muzeumok gyűjtő- és népművelési feladatai ellátását. Itt említjük meg, hogy 1963. évben személygépkocsit kapott a Mezőgazdasági Múzeum is.

A Baranya megyei Tanács VB. a muzeum fejlesztése érdekében a Pécs, Szabadság u. 2-4. sz. épületet bocsátotta a Muzeumi Hónap során megnyitott új muzeumi képtár céljára a két bérlakást biztosított a központi muzeumi épületben lakott nem muzeumi dolgozók elhelyezésére. A Komárom megyei Tanács 350.000.- Ft-al járult hozzá a tatai muzeumépület helyreállításához. A fenti kiragadott példák után feltétlenül említést érdemel még a Vas megyei tanácsnál helyesen érvényesülő, követésre méltó szemlélet, hogy a megyei nagyobb építkezések előtt a fontos régészeti feltárásokat minden esetben el kell végezni. Ennek érdekében a Megyei Tanács 1963. évben 150.000.- Ft-ot biztosított a megyei muzeumi szervezetnek régészeti leletmentések céljára, a rendes évi költségvetésen felül.

Az első lépések megtétele, az eddigi, bár csupán kezdetnek vehető eredmények után örömmel állapíthatjuk meg, hogy a muzeumok tanácsai felügyelet alá helyezése beváltotta a hozzá fűzött reményeket.

Nem hallgathatjuk el azonban, hogy számos problémával, nehézséggel, hiánnyal találkozunk még, amelynek felszámolása a muzeumi terület közös érdeke. Így pl. nehézséget jelent több megyében is a megyei pénzügyi szervek részéről az állami pénzügyi szabályok muzeumi területen történő, olykor merev alkalmazása. Legtöbb probléma a 07 költségvetési rovatok célszerű felhasználásával kapcsolatosan merül fel. A megyei pénzügyi szervek általában a 07 rovaton egyébként beállítható előirányzatokat mellőzik és az itt előirányozható összegeket témák szerinti tételes bontásban előre kidolgoztatva, egyéb rovatokon irányozzák elő. Ez a muzeumok munkáját már a tervezés időszakában megnehezíti, mert vannak olyan sajátos muzeumi feladatok, amelyekre előzetes számítással keretösszeget tervezni nem lehet. Ennek a helyzetnek ismeretében a Muzeumi Főosztály foglalkozik az illetékes felsőbb pénzügyi szervekkel való rendezés kérdésével.

Több megyei szervezet és muzeum vetette fel indokoltan a költségvetési és iskolaév szerinti, tehát kétszeri tervezés és jelentéstétel kötelezettsége folytán adódó problémákat. A bevezetett gyakorlat ellen nemcsak az azzal járó adminisztrációs megterhelés miatt szólnak a muzeumok, de az akadémiai tervekhez szorosan kapcsolódó muzeumi tevékenység, s nem utolsósorban a muzeumok évi tudó-

mányos munkaterve és a költségvetési tervezés összehangolása szempontjából is komoly nehézségek merülnek fel. A tervezési időszak kérdése kétségtelenül revízióra szorul, ebben a Muzeumi Főosztálynak kell intézkedéseket tenni a megyei tanácsokkal egyetértésben.

Az 1963. évi tapasztalatok szerint aránytalanul megnőtt a megyei igazgatóságok, megyei muzeumi igazgatók adminisztratív munkája. Egyes megyei igazgatóságok adminisztrációs munkája, Ugyintéző tevékenysége tiszszerese lett a tanácsi kezelésbe vétel előtti állapotnak. Nem egyedülálló eset, hogy a megyei igazgató az évi munkanapokból a szervezés, irányítás, gazdasági természetű ügyek intézése, különböző szervekkel való tárgyalásokra több mint 150 napot fordított. Ha ehhez hozzávesszük a tapasztalatcserék, kiállítások előkészítésével és rendezésével kapcsolatos megbeszéléseket, több mint 200 napot tesz ki az irányítói, vezetői teendők ellátására fordított idő. E konkrét esetben a tudományos képzettségű megyei igazgató gyűjtőmunkára 13 napot, tudományos feldolgozásra 15 napot, belső muzeológiai munkára mindössze 9 napot fordíthatott. Ez az arány mindennél világosabban mutatja a megyei igazgatók túlterheltségét. Ilymódon belátható időn belül fel fog merülni igazgatóhelyettes vagy adminisztratív vezető beállításának szükségessége.

Ugyanakkor más kutatókra, kisebb muzeumok vezetőire kedvezőbben hatott ilyen vonatkozásban az új szervezeti forma, mert igen sok, korábbi adminisztratív teherrel szabadultak meg és fokozottabban végezhettek tudományos feldolgozó munkát, ez az eredményekben is megmutatkozik.

Az elmúlt, 1963. évben tovább erősödött az országos és vidéki muzeumok szakmai kapcsolata. A minisztériumi és akadémiai irányítás mellett az országos muzeumok egyre hatékonyabban végzik az illetékes szakterület szakmai irányítását, patronálását. A kapcsolatok elmélyítéséhez jelentős mértékben hozzájárultak az év folyamán megrendezett szakmai összejövetelek, konferenciák. Pozitív értékelést érdemel a Magyar Nemzeti Múzeum által a régészek részére Budapesten és Kecskeméten megrendezett két konferencia. Kiemelkedő esemény volt a néprajz területén a Budapesten 1963. X. 16-19. között megrendezett Nemzetközi Néprajzi Kongresszus, amelyen számos magyar kutató előadása hangzott el. A kongresszus ideje alatt szerzett hasznos ismereteken túlmenően a vidéki néprajzos kutatók a Néprajzi Múzeum által szervezett szakmai-ideológiai tájértekezleteken vettek részt. A Budapesten, Pécsen, Szombathelyen, Balassagyarmaton tartott néprajzi összejöveteleken, tájértekezleteken kívül figyelmet érdemel a Magyar Néprajzi Társaság szervezésében Parádán megtartott ankét, amelyen néprajzosok, tanácsi dolgozók, idegenforgalmi szakemberek vettek részt.

Az országos muzeumok ugyyszólván kivétel nélkül aktív tevékenységgel, önzetlen segítőkészséggel, a közös szakmai érdekek felismerése révén, ezideig nem tapasztalt eredményességgel járultak hozzá a fővárosi és vidéki intézmények szakmai kapcsolatának elmélyítéséhez, és ez nemcsak mennyiségi, de minőségi változást is eredményezett.

Hatásában is örvendetesen szélesedő a Legujabbkori Történeti Múzeum munkája a legujabbkori, munkásmozgalmi muzeológiai munka országos méretű összefogása, segítése tekintetében. A legujabbkori muzeológus kutatók I. Budapesti és II. Egeri Konferenciájának megrendezésével, a Hazafias Népfront és Népművelési Intézet irányítása alatt működő honismereti körök munkájába való bekapcsolódással, az esztergomi és orosházi honismereti konferencia megszervezésébe vitt szerepével a múzeumnak újabb erőket sikerült bekapcsolni a munkába. A megyei szervezetek munkájának segítségét remélhetjük az év végén több megyei szervezetben is megalkult legujabbkori történeti bizottságok működésétől.

Gyűjtés, gyűjteménygyarapítás

Az 1963. évben mind a minisztériumi, mind a tanácsi felügyelet alatt álló múzeumoknál megnövekedett a gyűjtési munka intenzitása. Amíg az 1962-es évben 9.327 nap, 1963-ban 11.422 volt a gyűjtésekre fordított napok száma országos viszonylatban. Az emelkedés alapjában nem a kutatói létszám növekedésével, hanem a megváltozott lehetőségek, ill. az év közben felmerült szükségletek alakulásával magyarázható. Elsősorban a régészeti feltárások, leletmentések végzésére fordított idő emelkedett jelentősen. Országosan megközelítően 1.000 munkanappal kellett több időt fordítani régészeti terepmunkára, mint a megelőző évben. Valamennyi tudományszakban és ugyyszólván valamennyi múzeumnál nőtt a gyűjtőnapok száma, csupán az országos múzeumoknál a néprajzi gyűjtőmunka terén mutatkozik közel 200 nap csökkenés az előző évi gyűjtőnapok számához képest. Ez természetesen megmutatkozik a gyűjtött anyag mennyiségében is.

Ugrásszerűen megnőtt a helytörténeti, legujabb kori gyűjtésekre fordított idő, főleg vidéken.

A gyűjtőnapok számának emelkedéséhez észrevehetően hozzájárult az országos múzeumok legtöbbször befejezett revízió, vidéken pedig a kutatók megváltozott lehetőségei, ilyen módon fokozottabban előtérbe kerülhetett a gyűjtési és feldolgozási munka.

Az elmúlt évben erősödött a gyűjtőmunka módszeressége. Régészeti vonatkozásban, igen helyes szemlélettel, elsősorban a leletmentések ellátására irányult a figyelem, legtöbb helyen ez kötötte le a szakerőket. A mentési munkálatok sok esetben a nagyarányú építkezések miatt váltak szükségessé.

A régészeti leletbejelentések száma országos viszonylatban csökkent, azonban több mint 300, beruházásokkal kapcsolatos helyszíni szemle lebonyolítása terhelte a kutatókat, amely megnövelte a leletmentéseket, a ráfordított idővel és anyagiakkal egyaránt. 1963. évben a Múzeumi Főosztály összesen 500.000.- Ft-ot biztosított leletmentő ásatások céljára. Jelentőségében kiemelkedik a vi-segrádi és dunaujvárosi feltárás.

A megnövekedett régészeti leletmentő tevékenység egyre sürgetőbbben veti

fel a régészeti munka technikai elmaradottságát, szállítóeszközök, közlekedési eszközök, földgépek, stb. hiányát s egyre nehezebb helyzet elé állítja a muzeumi terület korlátozott számú szakemberét az előkerült anyag kielégítő ütemű feldolgozása és megóvása terén.

A leletmentések mellett 1963. évben, minden eddiginél nagyobb méretekben és támogatással végzett régészeti feltárások folytak országszerte. Az év folyamán mindösszesen 131 helyen folyt régészeti ásatás.

Az évi gyűjtőmunka módszerességét jelzik néprajzi vonatkozásban a muzeumok által koncepciózusan megválasztott témák, amelyek megfelelnek a tervezési irányelvekben lefektetett szempontoknak.

A néprajzi kutatások, gyűjtőmunka iránya örvendetes módon évről-évre fokozódó határozottsággal és tudatossággal fordul a legalapvetőbb feladatok felé. A korábbi években tapasztalt szétaprózottság helyett mindjobban a nagyobb, átfogóbb témák, leletgyűjtések teljességre törekvő felgyűjtési szándéka érvényesül. Így pl. a szolnoki szervezet keretében a földművelés, népi állattartás, Csongrád megyében a tanyavilág települése, népi építkezés és az újabb témaként jelentkező uradalmi cselédek élete, Fejér megyében népi gazdálkodás, népszokások, Zala megyében gazdálkodás, házberendezés témakörök, Nógrádban a mezőgazdaság átalakulásával eltűnő hagyományos paraszti gazdálkodás eszközanyagának felgyűjtése képezi a néprajzi gyűjtés fő irányát. A megyei szervezetek legtöbbször intenzíven végzik a mindinkább eltűnő kismesterségi anyag gyűjtését. Határozott helyi törekvések bontakoznak ki népi objektumok, skanzenszerű berendezése, kialakítása érdekében.

A Pest megyei szervezetnél külön kiemelés érdemel a ceglédi muzeum, amely helyes távlati terv keretében végezte évi munkáját. Öt éven belül teljes felgyűjtésre kerül a Tápiómente népi gazdálkodásának emlékanyaga. Az e területen 1963. évben gyűjtött mintegy 500 db tárgy, országos viszonylatban is kiemelkedő eredmény. A tárgyi anyag gyűjtésében több muzeum ért el igen szép eredményt, mint pl. a balassagyarmati muzeum 240 db tárgyat, a nagykanizsai muzeum 326 db tárgyat, a székesfehérvári muzeum 379 db tárgyat és a sárospataki muzeum, amely az utóbbi évek legkiemelkedőbb helyi eredményét érte el az év folyamán gyűjtött 307 db néprajzi tárggyal.

A kaposvári muzeum az ELTE Néprajzi Tanszékéről meghívott munkatársak bevonásával 691 db tárgyat gyűjtött a földművelés, állattartás, lakás, konyhaberendezés, viselet és népművészet tárgyköréből.

A megyei szervezetek viszonylatában jó eredményt értek el a néprajzi gyűjtésben:

Szabolcs m.	3.282
Vas m.	1.850
Győr-Sopron m.	1.488

A helytörténeti, legújabbkori, munkásmozgalmi anyag gyűjtésének több megyében akadálya a történész kutató hiánya, így a helyeken csak alkalmi gyűjtéseket végeztek. Dicséretes, - bár nem egyedülálló kezdeményezés - hogy Egerben társadalmi aktívákból álló bizottság alakult a legújabbkori történeti anyag gyűjtésére. Nem megnyugtatóan megoldott a tágabb értelemben vett vidéki helytörténeti kutatómunka szakmai irányítása, összefogása, holott a feladatok sürgetőleg vetik fel a hatékony szakmai irányítás, koordináló munka szükségességét. Vas megyében, illetőleg a nyugati megyékben a helytörténeti kutatás szervezett megyei összefogására a Történettudományi Intézet tett kezdeményező lépéseket. Ez az egyébként hasznos együttműködés a jelenlegi, ilyen vonatkozásban kialakulatlan helyzetben azzal jár, hogy a múzeumok látva a feladat fontosságát, egyéb lehetőség híján a munkába való bekapcsolódás révén módosítani kénytelenek eredeti munkatervüket. Természetesen a tekintetben a Múzeumi Főosztálynak kell, számos lényeges kérdés tisztázásával, a múzeumi érdekek szem előtt tartásával megoldást keresni.

A helytörténeti, legújabbkori történeti emlékek tervszerű gyűjtése kapcsán szólni kell a korábban létesült vagy újabban életre hívott kis múzeumokról /Falmúzeumok/, gyűjteményekről. Közismert, hogy ezek létesítését mindenekelőtt a szorosán vett helytörténeti emlékek összegyűjtése és megőrzése indokolta, adottságaik is a feladatok végzésének felelnek meg. E gyűjtemények többsége helyesen látja el a feladatát és több helyen igen jó kezdeményezéssel találkozunk, mint pl. Makón, ahol az anyaggyűjtés központjában, a szocialista átalakulás témakörében egy Tiszta monográfia elkészítéséhez szükséges anyag és adatgyűjtés áll. Más helyeken viszont feltűnő a kismúzeumoknak az egyéb, hagyományos múzeológiai szakok felé való fordulása, a helytörténeti, legújabbkori múzeumi munka mellőzése. Ez megnyilvánul a gyűjtés eredményeiben és a tervezéseikben is. A főleg régészet és néprajz irányába való erős orientálódás a speciális szakemberekkel dolgozó múzeumok egyébirányú lekötöttsége miatt a kis múzeumok anyagának későbbi meghatározhatatlanságát vonhatja maga után. Szükséges ezért, hogy a megyei szervezetek figyeljenek fel az ilyen jelenségekre és tereljék helyes irányba a múzeumok munkáját. Helytelen szemlélet, hogy egy újonnan létesült intézmény csak régészeti anyag intenzív gyűjtésével válik igazában múzeummá. Ha elgondoljuk, hogy 1962. év vége óta a múzeumok száma 108-ról 121-re emelkedett és 1964. elején a Múzeumi Főosztályhoz újabb 21 kisebb múzeumalapítási kérelem jutott el, a kérdés felvetése alapvetően indokoltá válik.

A természettudományi gyűjtőmunka viszonylatában a Természettudományi Múzeum gyűjteménygyarapodása jelent számszerűleg is kimagasló eredményt. A szekrénykataszteri egységekkel együtt összesen 183.600 db tárgy került a múzeumba 1963. évben.

A képző- és iparművészeti műtárgygyarapodás elsősorban az országos múzeumoknál számottevő. A vidéki múzeumok közül csupán egy-két múzeum vásárolt tervszerűen, készülő kiállítás céljára.

Feltétlenül pozitív értékelést érdemel az Iparművészeti Múzeum, amely 1963-

ban először kísérelte meg, hogy a fővároson kívül az országban iparművészet-történeti kutató-bázisokat hozzon létre, az egyes megyékhez fűződő iparművészeti emlékek felkutatására, történetük feldolgozására. Ezt a munkát 1963-ban 10 megyében szervezték meg. A megyei muzeumok iparművészeti gyűjtése fő irányának kialakítása mellett az országos muzeum kutatói intenzíven kapcsolódtak be a vidéki iparművészeti témák kutatásába.

1963. évben megnövekedett a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteménygyarapítási lehetősége, gyűjteményvásárlásra 425.000.- Ft-ot fordított. Az Állami Vásárló Bizottság-i vásárlások évi összege 538.200.- Ft. volt. A Magyar Nemzeti Galéria gyűjteménye 145 db festmény, 58 db szobor és 461 db grafikával gyarapodott.

A Szépművészeti Múzeum évi gyarapodása összesen 144 db volt, amelyből főleg az antik osztály és a régi képtár gyarapodása jelentős. Műtárgyvásárlásra 220.000.- Ft állt a Múzeum rendelkezésére.

Általában nehézséget okoz, hogy a muzeumaink nem tudnak hozzájutni elsősorban modern külföldi /népi demokratikus és haladó nyugati/ képzőművészeti alkotásokhoz. E több éve visszatérő indokolt igény ügyének megoldását a Múzeumi Főosztály hivatott kimunkálni.

A vidéki muzeumok képzőművészeti tárgyvásárlásai közül megemlítjük a kaposvári muzeumot, amely képek vásárlására 37.000.- Ft-ot fordított. A Zala megyei Tanács 8.700.- Ft értékben vásárolt modern festményeket a Göcseji Múzeum számára.

A vidéki muzeumok képzőművészeti gyűjteménygyarapítási lehetősége a tapasztalatok alapján nem megnyugtatóan biztosított. Érdemes megemlíteni pl. a Fejér megyei muzeumi szervezet gyűjteménygyarapítási lehetőségeit, amely a régészet kivételével feltűnően kicsiny. Mig pl. 1961-ben 66.400.- Ft-ot, 1962-ben 51.000.- Ft-ot, 1963-ban már csupán 13.100.- Ft-ot fordíthatott gyűjteménygyarapításra vásárlás útján. Az erős csökkentés elsősorban a képzőművészeti gyűjtemény gyarapítására hatott bénítólag, de problémákat okozott egyéb vonatkozásban is.

A gyűjteményanyag gyarapodása országosan gyűjtés, vásárlás útján 1963. évben /egyedi tárgyak/:

/+ = Ebből a BTM-nél 254/

Gyűjtemény	Minisztérium felügyelete alatt	Tanácsok felügyelete alatt	Összesen
Természettudomány	10.805	18.800	29.605
Régészet	12.068	59.909	71.977
Numizmatika	1.753	14.341	16.094
Helytört. Legujabbkor	9.456	40.083	49.539
Néprajz	2.517	16.164	18.681
Iparművészet	634	647	1.281
Képzőművészet	1.062	1.241 +	2.303
Irodalom	713	630	1.343
Színháztörténet	3.822	-	3.822
Műszaki	28	-	28

Fenti adatok közt, a helytörténeti, legújabbkori anyag feltűnően magas számu gyarapodása egyes vidéki muzeumok által a muzeális értékű dokumentációs anyagnak a tárgyi gyűjteményhez való helytelen sorolásából adódik.

Az egyéb tárcák felügyelete alatt álló szakmuzeumok tárgyi gyűjteményanyaga 4.195 db tárggyal gyarapodott 1963.évben.

A csak becslés szerint kimutatható cserép és töredékanyag gyarapodása:

Minisztériumi kezelésben lévő muzeumoknál: 37.000

Tanácsok kezelésében lévő muzeumoknál: 99.000 + 251

láda a BTM-nél.

Megjegyezzük még, hogy a minisztériumi felügyelet alatt álló visegrádi muzeumi feltárások során mintegy 400 láda leletanyag került elő, darabszámának megjelölése még becslés szerint is rendkívül nehéz.

A nem egyediként kezelt természettudományi szekrénykataszteri anyag 1963. évi gyarapodása mintegy 237.500 szekrénykataszteri egység.

1963-ban a gyűjtés, vásárlás útján mutatkozó gyűjteménygyarapodás országosan megközelítően azonos az 1962. évi eredménnyel, megyei muzeumoknál a már említett ok folytán jelentősen emelkedett a természettudományi, helytörténeti, de emelkedett a néprajzi anyag mennyisége is 1962. évhez viszonyítva. Csökkent a képző- és iparművészeti gyűjtött anyag száma. A csak becslés szerint kimutatható töredékes anyag mennyisége országosan aránytalanul több az előző évinél, azonban a minisztériumi muzeumoknál csaknem a felére csökkent.

A tanácsok felügyelete alatt álló muzeumoknál a régészeti anyag ugrászerűen megnövekedett gyarapodása, az anyag feldolgozhatósága szempontjából felveti a nem mentőátadásnak minősülő feltárások realisabb ütemű tervezésének kérdését. Ha figyelemmel kísérjük a restaurálási, feldolgozási lehetőségek alakulását, tárgyilagosan azt kell megállapítani, hogy a régészeti tervátadások ilyen ütemű végzése nem kellőképpen megfontolt, ezeknek a végzése nem minden esetben a megnövekedett szükségszerű leletmentések és az abból származó, önmagában is óriási mennyiségű gyarapodás figyelembevételével történik.

A tanácsi felügyelet alatt álló muzeumoknál a gyűjtött, vásárolt egyedi anyag mennyiségének egyes szakoknál mutatkozó emelkedése részint a gyűjtőnapok számának növekedésével, másrészt azzal is magyarázható, hogy az 1962. évi 282.000.- Ft összeggel szemben az 1963. évre globálisan 704.800.- Ft költségelőirányzata volt a vidéki, tanácsi kezelésbe került muzeumoknak gyűjteménygyarapításra és leletmentésre. A kereten belül viszont alacsony a képző- és iparművészeti tárgyvásárlásra fordítható összeg, ami megmutatkozik a műtárggyarapodás 1962. évi eredményéhez viszonyított csökkenésben is. Bár az egyes műtárgyak vásárlási értéke között nagy különbségek vannak, vagyis ugyanazért az összegért számszerűleg több vagy kevesebb műtárgy beszerzésére van lehetőség az értéktől függően, mégis realis az értékelés, hogy vidéki muzeumaink képző- és iparművészeti tárgyvásár-

lási lehetősége nem mindenütt biztosított, illetőleg a megemelkedett globális célhitelek felosztása nem arányosan elosztott.

Sajnos a beszámolás keretében nincs lehetőség valamennyi felmerült kérdés részletes elemzésére, számos problémával nem is foglalkozhatunk. A gyűjtő és régészeti ásatási tevékenység, kutatás kapcsán egy kérdés felvetése mégis indokoltnak látszik. A megyei muzeumi szervezetek megalakulása után felmerült az az aggály, hogy az egyes szervezetek elprovinciálizálódnak annak következtében, hogy a tanácsok a muzeumokat kizárólag a saját területükön mutatkozó feladatok végzésére szorítják. A Muzeumi Főosztály nem kevés energiát fektetett arra, hogy megértesse ennek az elgondolásnak a helytelenségét. A vezérnyelvi észlelése készítette a Főosztályt arra is, hogy az új muzeumi törvény végrehajtási utasításában - annak hangsúlyozása mellett, hogy az összes magyar muzeumok egységes szervezetet képeznek és egymást kölcsönösen segítik munkájukban, fejlődésükben - hangot adjon annak is, hogy a megyei szervezetek keretében dolgozó muzeológusok szakmai továbbfejlesztése kívánatos, hogy azok a megye területén kívül jelentkező kutatási feladatok megoldásában is résztvehessenek. A megértésnek kedvező jeleit ma már bőségesen tapasztalhatjuk. Szükséges azonban felhívni a figyelmet a kérdés másik oldalára is, egyes megyékből érkezett jelzések alapján. Nem ritkán előfordul, hogy a megyei szervezet kutatója évi munkatervébe számos olyan, más területen elvégzendő feladatot vesz fel, amelyek teljesítése veszélyezteti saját muzeuma, ill. gyűjtőterületén előtte álló feladatok maradéktalan elvégzését. Az 1964. évi tervekben pl. találkozunk olyan esettel, hogy egy régész kutató a tervezett évi ásatási napok túlnyomórészét a megye területén kívül kívánja eltölteni. A megyei tanács joggal tart attól - miután ez a jelenség éveken át ismétlődik, - hogy mi lesz a saját muzeum régészeti gyűjteményének fejlesztésével és a kérdést helyesen ismeretterjesztési vonalra is kivetíti; indokoltan attól tart, hogy a tárggygyarapodás nem fogja kielégítően az egyre szélesedő kiállítási hálózatának tárgyi anyaggal való ellátását biztosítani.

Hangsúlyozzuk, hogy itt csupán az arányok kérdéséről van szó. Megyei igazgatóinknak ügyelni kell a munkaterv összeállításánál, az egyéni tervek bírálatánál, a megyei tanács által támogatott jogos igények, az országos kutatási szempontok által támasztott igények és a muzeológusoknak azon méltánylandó igénye között, hogy szaktudásukat földrajzi értelemben véve is, minél szélesebb területen kívánják érvényesíteni.

Nyilvántartás, műtárgyvédelem

A muzeumi szakanyag gyorsütemű gyarapodása több vonatkozásban is felveti a szakszerű nyilvántartás, állagvédelem és megőrzés problémáját.

Az alábbi táblázat globálisan bár, de szemléletesen mutatja a muzeumi műtárgyállomány nyilvántartási helyzetét.

Felügyeleti szerv, gyűjteménygyarapodás terület	1963. évben		Teljes gyűjtött anyagból /egyedi/ 1963. XII. 31.-én			
	egyedi	becsült	Leltári tárgyak darabszáma	Készített kartonok darabszáma	leltározatlan darab	kartozatlan darab
Budapest ¹	34.824	15.840	61.777	59.398	19.264	207.196
Vidék ¹	8.044	21.600	22.769	3.511	4.525	20.215
Budapest ²	5.598	251 láda	9.742	4.180	5.871	-/?/
Vidék: Baranya m.	9.125	19.500	12.562	4.809	19.872	78.863
Bács-Kiskun	2.131	40	22.866	2.467	4.011	46.991
Békés	818	10.400	2.155	719	2.039	13.709
Borsod	2.570	600	2.804	1.540	808	20.251
Csongrád	2.066	8.500	2.653	5.411	8.065	100.802
Fejér	3.097	43.000	73.835	19.472	6.455	-/?/
Győr-Sopron	6.943	400	11.191	12.415	12.496	10.480
Hajdu-Bihar	5.919	300	5.919	405	1.019	45.847
Heves	7.851	2.500	4.825	2.264	8.360	16.843
Komárom	894	2.000	1.894	-	868	5.289
Nógrád	3.364	-	3.824	710	9.174	443
Pest	3.512	200	1.750	2.986	20.819	36.197
Somogy	1.034	600	1.670	-	431	2.044
Szabolcs	17.475	2.000	31.226	9.442	35.013	96.274
Szolnok	4.108	-	4.348	571	22.056	53.434
Tolna	3.254	100	2.330	485	15.710	26.153
Vas	36.111	7.500	12.310	2.552	29.821	69.962
Veszprém	6.715	1.000	15.194	10.599	10.029	16.936
Zala	2.133	700	1.749	673	1.020	9.474
Egyéb ³	4.195	-	4.092	2.866	137	18.814

- 1 = Művelődésügyi Minisztérium felügyelete alatt
2 = Tanácsok felügyelete alatt
3 = Egyéb tárcák kezelésében

Muzeumainkban 1963. évben 313.485 db egyedi tárgy leltárbavétele történt meg. Ebből a Műv. Min. felügyelete alatt álló muzeumok 84.546 db-ot /kb.10.000 db-al kevesebb mint az előző évben/, a tanácsok felügyelete alatt álló muzeumok 224.847 db egyedi tárgyat vettek leltárba /kb. 60.000 db-al többet mint 1962-ben/.

Ez a mindezideig példátlan országos eredmény azonban nem egyértelműen pozitív; pl. a minisztériumi muzeumok az előző évhez viszonyított csökkenés ellenére is óriási lépéssel jutottak közelebb a teljes leltári rend kialakításához, a tanácsai muzeumoknál általában visszaesés tapasztalható. /Természetesen figyelembe kell venni az objektív adottságokat is./

A tanácsai muzeumok 224.000-es magas teljesítéséhez nagymértékben hozzájá-

rult a Fejér megyei szervezet kiemelkedő 73.800, a Szabolcs megyei szervezet 31.200, a Bács-Kiskun megyei szervezet 22.800 db-os évi teljesítése. Ha csupán Bács és Fejér megye teljesítéseit nem számítjuk, a megyék eredménye 36 %-kal csökkent az 1962. évhez képest.

A leltározási munka évi eredményének alakulása az adottságok és lehetőségek szerint megyénként más és más.

Bács és Fejér megyéken kívül 1963-ban az 1962. évihez viszonyított teljesítés

emelkedett:		csökkent:	
Baranya m.	13 %-al	Békés m.	30 %-al
Győr-Sopron m.	65 "	Csongrád m.	68 "
Hajdu-Bihar m.	32 "	Pest m.	60 "
Heves m.	51 "	Szolnok m.	57 "
Somogy m.	80 "	Tolna m.	34 "
Szabolcs m.	15 "		
Vas m.	80 "		
Veszprém m.	71 "		

Jelentős előrehaladás történt Fejér, Szabolcs és Veszprém megyékben a régészeti, Baranya, Győr-Sopron, Szabolcs megyékben a néprajzi, Vas és ugyancsak Baranya megyében a helytörténeti anyag leltározásában. A numizmatikai anyag nyilvántartása terén Bács-Kiskun, Győr-Sopron, Hajdu-Bihar és Heves megye teljesítése érdemel említést.

1963. évben országosan 237.520 természettudományi szekrénykataszteri egység, a fotótárgyi anyagból 82.991 fotótári egység nyilvántartása történt meg. Az év folyamán megtörtént 39.224 kötet könyv és 15.389 folyóirat nyilvántartásbavétele. Leltározási elmaradás főleg a fotótári anyagnál mutatkozik, amelyből a legnagyobb mennyiség /55.600 db negatív, pozitív, diapozitív/ az egyéb tárcák muzeumainál mutatkozik.

1963. év végén az egyedi tárgyi gyűjteményanyagból a leltározatlan tárgyak száma országosan mintegy 240.000 db tárgy, ami az 1962. évvégi leltározatlansági tényszámhoz képest 70.000 db-os csökkenést mutat.

A most leltározatlannak kimutatott mintegy 240.000 db tárgy sem jelent teljes egészében ténylegesen leltározatlan mennyiséget, ugyanis ebben jelentős mennyiségben szerepel meghatározott, csupán mechanikus leltárkönyvi beírásra váró numizmatikai anyag, továbbá olyan természettudományi anyag, amely néhány muzeum által helytelen besorolás miatt került az egyedi tárgyak közé s mutatkozik leltározatlannak, egyébként szekrénykataszteri, tehát nem egyedi leltárköteles anyag. Bennfoglaltatik továbbá - főleg Vas és Pest megyében - olyan muzeális értékű dokumentációs anyag, amely nem a tárgyi gyűjtemény, hanem a későbbi archivális szakanyag szakleltárkönyvekbe fog kerülni. Számottevő mennyiséget tesz ki az év folyamán gyűjtött, de a muzeumba való beszállíthatatlanság

miatt leltározatlan anyag. Megközelítő reális számítással kb. 120.000 db egyedi tárgyat tekinthetünk leltározatlannak, ill. meghatározatlannak, ami ha a muzeumok közt arányosan oszlanék meg, nem jelent különösebben aggályokat keltő mennyiséget.

A leltározatlanság terén legnagyobb elmaradás a régészeti, a helytörténeti és a numizmatikai anyagnál van.

A régészeti anyag esetében a fokozottabb leltározási munkának komoly akadálya, hogy a régészek az előirányzatnál általában lényegesen több időt kénytelenek fordítani terepmunkára, a jelentkező feladatok ellátása érdekében.

Komoly problémákat okoz a szakemberek hiánya vagy aránytalan eloszlása, lényegében ebből adódnak jelentős részben az elmaradások.

Sok nehézséget okoz a szakemberek kiküldetése a leltározás, de a nyilvántartással összefüggő egyéb feladatok végzéséhez is, mivel a jelenlegi helyzetben a kutatókat még erősen lekötik a saját belső intézményi feladataik. A nyilvántartási, állagvédelmi munkák végzését akadályozza továbbá a kielégítő mértékű anyagi, költségvetési ellátottság hiánya. Ez kevésbé vonatkozik a budapesti mint inkább néhány tanácsai kezelésben lévő megyei szervezetre. A minisztériumi muzeumok részére 1963. évben 296.000.- Ft összeg állt rendelkezésre nyilvántartási célokra, ezzel szemben a tanácsai muzeumok évi előirányzata /BTM nélkül/ mindössze 105.300.- Ft volt. Több megyének egyáltalán nem volt e rovaton előirányzata.

A megyéknél sajnos nem egységes szemlélet szerint történik a nyilvántartási feladatok céljára szolgáló hitelek előirányzása. Amíg pl. Fejér megyében költségvetési viszonylatban is sikerült megoldani a régészeti feltárások és az előkerült anyag feldolgozási lehetőségeinek összhangját, Borsod megyében viszont éppen a szaknyilvántartási feladatok végzéséhez igényelt összeg került csökkentésre, ami érthetően maga után vonja a teljesítések csökkenését is.

A korábbi évek eredményéhez képest jelentősen emelkedett az 1963-ban elkészített tudományos kartonok száma. Országos viszonylatban elkészült 147.475 karton. A szakszemélyi ellátottságot figyelembevéve, kétségtelenül a vidéki muzeumok értek el nagyobb eredményt.

Az elmúlt évek folyamán a leltározási munka hangsúlyozott elsődlegességével magyarázható, hogy igen komoly elmaradások vannak a szakanyag kartonozása terén. Örvendetes, hogy a kartonozatlan tárgyak száma országosan 25.000 db-bal csökkent az előző évihez képest, az 1963. évi nagyobb ütemű kartonozási munka eredményeképpen. A legtöbb kartonozatlan tárgy a régészet, néprajz és helytörténeti szakok anyagánál mutatkozik. Meglepő, hogy a szakemberekkel viszonylag legjobban ellátott néprajz területén 104.500 db tárgy kartonozatlan és ebből is 51.000 a Néprajzi Muzeumnál. A Néprajzi Múzeum 1963-ban az adattári anyag rendezésére fektetett nagy súlyt, amiben viszont igen komoly eredményt sikerült elérnie.

Vidéken a képző- és iparművészeti gyűjteményeknek hozzávetőlegesen a fele nincs ellátva tudományos leírókartonnal, melynek oka az ilyen szakemberek hiánya.

A kartonozás terén általában lassu az előrehaladás Békés, Hajdu, Komárom, Szolnok, Tolna, Vas és Zala megyékben.

A muzeumi nyilvántartási munka egyik legfőbb akadályja a már előbb említett tudományos szakember hiányon kívül, hogy még mindig kevés a restaurátorok száma, számos helyen hiányos és korszerűtlenek a restaurátorműhelyek. Mégis örömmel állapíthatjuk meg, hogy ezen a téren 1963-ban alapvetően kedvező változás történt. Több megyei muzeumi szervezet, - így pl. többek között Pest megye, Zala megye, Fejér megye, Győr-Sopron megye, Tolna megye - kapott új állást, ill. restaurátort. A Központi Muzeológiai Technológiai Csoport szervezésében a tervidőszak alatt került lebonyolításra három egy-egy hónapos tanfolyam. 10 év óta ez volt az első lehetőség a restaurátorok ilyen formájú szervezett továbbképzésére.

A tanfolyam keretében az ország 51 általános muzeumi restaurátora jutott új ismeretekhez. A tanfolyamok jó hatását a restaurátorok észrevehetően eredményesebb munkája igazolja.

Az 1963. évben restaurált, konzervált tárgyak száma 40 %-os emelkedést mutat az előző évi teljesítésekkel szemben. A preparált tárgyak száma az 1962. évi 66.000-ról 153.000 db-ra emelkedett, zömében a Természettudományi Múzeum teljesítése.

A Központi Muzeológiai Technológiai Csoport számos új eljárást dolgozott ki, amelyeket a tanfolyamok hallgatóival megismertetett. Kidolgozta a fával egybeépített fémek konzerválásának kémiai módszereit, a poliészteres fakiegészítés eljárásait. Az ásatásból előkerült freskótöredékek felvételére vonatkozó kísérletek befejezésével új eljárás kidolgozása fejeződött be. A Csoport munkatervén kívül végzett kísérleteket régészeti vastárgyak ragasztására és műanyaggal történő kiegészítésére, a mindezideig menthetetlennek ítélt töredékes régészeti üveganyag sikeres in situ felvételére.

Megyei muzeumi szervezeteink törekvése nagyon helyesen arra irányul, hogy a szétszórtan dolgozó kis műhelyek létesítése helyett erős, központi műhelyeket hozzon létre.

Az 1963. évi kedvező változás ellenére sem kielégítő még a megyei szervezetek műtárgyvédelmi helyzete. Az országos múzeumok részéről tapasztalt komoly segítség ellenére is számos helyen volna szükség brigádmunkára, elsősorban a régészeti anyaghoz. A megoldás azonban rendkívül nehéz, mivel a restaurátorokat egyetlen megyei szervezet sem tudja huzamosabb ideig nélkülözni. Több megyei igazgatóság technikai kiegészítők alkalmazásával próbált segíteni a helyzeten, de végleges megoldást csak valamennyi megyei szervezet korszerűen felszerelt, több restaurátorral dolgozó központi műhelyével lehet biztosítani.

A muzeumi műtárgnyilvántartásnak, műtárgyvédelemnek alapvető feltétele a megfelelő raktározási lehetőség. E téren igen sok muzeumnak vannak súlyos problémái. A raktárak zsúfoltsága az elmúlt évben is erősen akadályozta a belső rend kialakítását, revízió végzését. Rendkívül pozitív eredmény, hogy 1963-ban több milliós ráfordítással megkezdődhetett Budapesten a begyűjtött vagy védett műszaki muzeális emlékek elhelyezésére szolgáló központi modern raktárépület építése. A kedvezőbb helyzetben lévő vidéki muzeumokban, mint pl. Szolnokon - eredményesen halad a végleges raktári rend kialakításának munkája.

Az 1963. évi műtárgyrevíziós munka eredményeképpen összesen 315.500 db tárgy revideálása történt meg muzeumainkban, ami több országos muzeum korábban befejezett revíziója miatt kb. 80.000 db-bal kevesebb mint a megelőző évi teljesítés. Vidéki muzeumaink a korábbiakhoz képest nagyobb ütemben végezték ezt a munkát. Revideálatlan még országosan kb. 800.000 tárgy, ebből 750.000 a régészeti tárgy.

A revízió és a raktári rend kialakításában különösen a győri és veszprémi muzeumok értek el kimagasló eredményt, de eredményesen halad a szolnoki muzeum anyagának revíziója is. Jelentősebb elmaradások vannak még a Békés, Borsod, Heves, Nógrád, Pest, Szolnok, Tolna és Veszprém megyei szervezetekben, a helyenkénti intenzív munkálatok ellenére is.

Ha teljességében értékeljük az 1963. évi műtárgnyilvántartási munkát és figyelembe vesszük muzeumaink sokrétű tevékenységét, megállapíthatjuk, hogy a nyilvántartási fegyelem nőtt. Bár a nagyobb ütemű előrehaladást igen sok helyen objektív nehézségek akadályozták, a helyi, megyei erők összefogásával, - amint az történt Győr megyében - belátható időn belül véglegesen felszámolhatók a még mutatkozó hiányosságok.

Tudományos, feldolgozó, publikációs munka

A tudományos kutató és feldolgozó munka terén országos viszonylatban általános és igen jelentős fellendülés tapasztalható 1963-ban a korábbi évekhez viszonyítva. Megnövekedett a tudományos feldolgozó tevékenység. Amíg pl. 1962-ben 612 tudományos dolgozat, 1963-ban összesen 702 tudományos dolgozat jelent meg a muzeumi kutatók tollából. A kéziratban elkészült, de még meg nem jelent dolgozatok száma az előző évi 471-ről 504-re emelkedett. A tudományos feldolgozási lehetőségek egyre hatékonyabbá váló kibontakozása mind a budapesti, mind pedig a vidéki muzeumok viszonylatában egyaránt tapasztalható. Az országos muzeumok elmélyültebbé vált és eredményességében is megmutatkozó tudományos feldolgozó munkáját mindenekelőtt a korábbi belső muzeológiai elmaradások terhéől való megszabadulás, a revízió befejezése tette lehetővé. Legjobb példaként támasztja ezt alá az Iparművészeti Múzeum, amely a feldolgozó tevékenység intenzitását és a korábbiakhoz képest kiugró eredményességét tekintve országos viszonylatban a legnagyobb sikereket elért muzeum volt 1963-ban. Emeli a minősítés értékét, hogy a muzeum nemcsak a tudományos munka, de a muzeológiai tevékenység minden te-

rületén kimagasló eredményességgel dolgozott.

Az országos muzeumoknál az iparművészeti témákon kívül a természettudományi és a régészeti tudományos publikációs tevékenység fokozatos emelkedéséről szólhatunk. 1963. évben viszont szembetűnően csökkent a néprajzos kutatók feldolgozó munkájának intenzitása és számszerűleg némi kis visszaesés tapasztalható a képzőművészeti témájú publikációknál. Megfigyelhető, hogy az országos muzeumoknál a belső muzeológiai raktári és leltári rend kialakulásával párhuzamosan egyre több időt fordíthatnak a tudományos kutatók feldolgozó, publikációs munkára.

A tudományos dolgozatok között számos igen jelentős, nemzetközi viszonylatban is érdeklődésre számító munka van.

Országos muzeumaink tudományos kutató és feldolgozó munkája több területen is kapcsolódott az akadémiai távlati tudományos tervtémákhoz.

A Szépművészeti Múzeumban a gyűjteményanyag szakkatalógusainak előkészítő munkáit végezték a kutatók.

A Magyar Nemzeti Galéria kutatói 1963-ban főleg a XIX-XX. sz.-i magyar művészet kérdésével foglalkoztak. Tovább folytatódott a forradalmi és haladó hagyományos művészettörténeti kutatás és egyik központi témaként a „Képzőművészetünk a felszabadulás után” c. munka kötötte le a kutatókat.

Az Iparművészeti Múzeum sikeresen felszámolta a kiadványok terén az előző években mutatkozott elmaradást. Az 1963-as évben a kutatók írásaiból 68 tudományos dolgozat jelent meg. /Kéziratban elkészült 31./

Figyelmet érdemel a Budapesti Történeti Múzeum, amelynek kutatói 114 tudományos dolgozatot készítettek az elmúlt évben.

A Néprajzi Múzeum teljesítése 14 megjelent, 31 kéziratban elkészült tudományos dolgozat, erősen csökkent az 1962. évi 31 megjelent és 33 kéziratban elkészült tudományos dolgozattal szemben. Kétségtelen, hogy a Néprajzi Múzeum kutatóit erősen lekötötték a népművészeti kiállítás előkészületei, rendezési munkálatai, ezenkívül a kutatói létszám 4 fővel csökkent év közben.

Jelentőségében és hatásában kiemelkedő eredménynek minősül a Műszaki Emlékeket Nyilvántartó és Gyűjtő Csoport szerkesztésében 18 iv terjedelemben megjelent „Technikatörténeti Szemle” 1-2.száma. A tartalmában magas színvonalú kiadvány a magyar műszaki élet haladó hagyományainak, eredményeinek feltárása mellett hatékonyan járul hozzá a tudományos igényű műszaki ismeretterjesztő tevékenység elmélyítéséhez, alapjául szolgálhat a műszaki jellegű szakmuzeumok tudományos együttműködéséhez.

A Mezőgazdasági Múzeum kutatói által megírt tudományos dolgozatokból meg-

jelent 15, kéziratban elkészült 14. A muzeum továbbfolytatta 1963. évben a magyar mezőgazdasági szakirodalom bibliográfiájának összeállítását és megkezdte egy nemzetközi agrártörténeti bibliográfia összeállításának munkáját.

A megyei muzeumi szervezetek viszonylatában általánosságban megállapíthatjuk, hogy a tudományos kutatások, gyűjtések munkája és a feldolgozási munka keretében választott témák kapcsolódása vonatkozásában előrehaladás történt. A budapesti muzeumokhoz hasonlóan vidéken is észrevehetően intenzívebbé vált az elmélyültebb tudományos feldolgozó munka. Magyarázható ez egyrészt a kedvezően megváltozott anyagi és személyi lehetőségekkel, másrészt azzal, hogy az adott lehetőségekkel élve a kutatók jelentős része e tevékenységre fektetett nagyobb súlyt, nem egy esetben a belső muzeológiai munka rovására is. A tudományos publikációk emelkedése megmutatkozik a néprajz szaknál, amely területen a megjelent és kéziratban elkészült dolgozatok száma jelentősen meghaladja az előző évi eredményt. Ugrásszerűen megnőtt a helytörténeti témájú dolgozatok száma /21-ről 39-re, illetőleg a kéziratban elkészült dolgozatoknál 8-ról 30-ra/.

A megnövekedett régészeti tevékenység, a leletmentések, a régészeti publikációs munka némi csökkenését eredményezte vidéki viszonylatban.

A természettudományi kutatással foglalkozó vidéki munkatársak megnövekedett publikációs tevékenységét 25 megjelent, 11 kéziratban elkészült tanulmány jelzi az előző évben megjelent 17 és kéziratban elkészült 10 dolgozattal szemben. E tudomány szak viszonylatában említést érdemel Vas megye egész területén szervezeten végzett ősnövénykutatás és a veszprémi muzeum által szervezett országos méretű Bakony-kutatás.

A vidéki kutatók tudományos munkáinak jelentős része a muzeumi évkönyvekben jelent meg. Az év folyamán sikeresen megszerkesztett első tudományos évkönyvével a Heves megyei szervezet számára is új lehetősége nyílt meg a tudományos publikálásoknak.

Az 1963. évben tartott tudományos előadások száma csökkent az előző évhez képest. A csökkenés a vidéki muzeumoknál jelentkezik, míg a fővárosiaknál emelkedett.

Tudományos előadások:

1962-ban:	400	/ebből	227	fővárosi,	173	vidék/
1963-ban:	382	/	"	242	"	140

Csökkenett a természettudományi, régészeti, néprajzi és irodalmi, emelkedett az iparművészeti és helytörténeti előadások száma országos viszonylatban 1962. évhez viszonyítva.

Igen komoly mértékben megnőtt a Magyar Nemzeti Múzeum kutatói által tartott tudományos előadások száma. Az 1962. évi 19 előadással szemben 50 tudományos előadás hangzott el, amelyből 23 előadást külföldön tartottak a kutatók.

Népművelő, ismeretterjesztő munka

Muzeumaink ismeretterjesztő, népművelő tevékenysége, ennek eredményessége az a tényező, amely döntően meghatározza a muzeum és a tömegek kapcsolatát, az e téren elért évi eredmények jelzik egyben a muzeumi ismeretterjesztés hatékonyságát. A muzeumi népművelő munka kétségtelenül leghatásosabb eszköze az oktató, nevelő célzatu kiállítások rendezése.

Az 1963. évben rendezett, illetőleg megnyitott, - elsősorban állandó jellegű - kiállítások előkészítését tartalmi szempontból a szakmai öncélúság mellőzése, megjelenítés tekintetében pedig a didaktikus elrendezésre, az installáció egyszerűségére való törekvési szándék jellemezte.

A tervidőszakban összesen 976 muzeumi kiállítás állt a népművelés, tömegnevelés szolgálatában. Az év folyamán rendezett új kiállítások száma összesen 714, amelyből 61 az állandó és 653 az időszakai jellegű kiállítás. Érdekes, hogy a megelőző évhez képest 27-tel több az állandó, és ugyancsak 27-tel kevesebb az időszakai új kiállítások száma. /Állandó kiállítások között szerepelnek az 1963-ban engedélyezett muzeumok ujnak minősülő állandó kiállításai is./

A kiállítások számának emelkedése a vidéki muzeumoknál tapasztalható, ami megmutatkozik a látogatottság alakulásában is.

A Központi Propaganda Iroda által mozgatott vándorkiállítások száma 24, ezeket 130 helyen mutatták be.

1963-ban nyílt meg többek között a jászberényi, székesfehérvári, kecskeméti, tatai muzeumok állandó kiállítása. Megnyílt a soproni Fabricius-ház régészeti kiállítása, a győri állandó képtár és megtörtént az Iseum Romkert berendezése és megnyitása. A Heves megyei szervezet 1963-ban megnyitotta a parádi Palóc-ház interieur kiállítást és megkezdte a verpeléti ipartörténeti gyűjtemény megszervezését. E két létesítmény képezi alapját a megyei szabadtéri muzeumnak, melynek szervezett kiépítése a megyei igazgatóság tervében szerepel.

A fővárosban a Magyar Nemzeti Galéria rendezte át a szoborkiállítás földszinti folyosóit és a XX.sz.-i festészet c. kiállítását. A Hadtörténelmi Muzeumban az 1965. évben megnyíló, állandó jellegű kiállítás négy terme készült el.

Komoly figyelmet érdemel a Közlekedési Múzeum intenzív munkája a közeljövőben megnyíló - tematikája alapján nemzetközi viszonylatban is magas színvonalúnak ígérkező - új muzeumi kiállítások előkészítése érdekében.

A Mezőgazdasági Múzeum kiállításai rendezésénél alapvető célként érvényesült az időszerű mezőgazdasági feladatok tükröződése, a fejlett nagyüzemi gazdálkodás muzeumi eszközökkel történő segítése. 1963. évben a korábbi kiállítások korszerűsítése mellett megnyitotta a baromfitenyésztési új állandó kiállítását.

1963. évben több magyar kiállítás megrendezésére került sor külföldön, így pl. a Magyar Nemzeti Galéria rendezésében az Aba-Novák Vilmos varsói, prágai, kassai, Szőnyi István berlini, Csontváry Kosztka Tivadar belgrádi, Derkovits Gyula bukaresti kiállítása volt egy-egy jelentős állomása a magyar művészetnek külföldön való ismertetésében.

Az időszaki kiállítások közül nagy közönségeikert eredményezett a Néprajzi Múzeum által megrendezett Népművészeti Kiállítás, a Budapesten és Székesfehérváron megrendezett Csontváry kiállítás, a szikáncsi éremleletnek Budapesten és Hódmezővásárhelyen történt bemutatása, a több országos múzeum anyagából megrendezett visegrádi Középkori művészet c. kiállítás. Óriási érdeklődést váltott ki az Iparművészeti Múzeumban a japán követség által rendezett művészi virágrendezési bemutató.

A muzeumi tárlatvezetések száma 24.1.8 volt 1963-ban, ami igen komoly csökkenést jelent az előző évhez képest. Amíg a budapesti múzeumokban a kiállítások számának csökkenése ellenére is kétszerezésére emelkedett, a vidéki tanácsi és egyéb szervek felügyelete alatt álló múzeumokban a megnövekedett számú kiállítás ellenére is számottevően csökkent a tárlatvezetések száma.

1963-ban összesen 674 népszerűsítő, ismeretterjesztő írás, dolgozat jelent meg a muzeumi kutatók tollából. Elkészült, de meg nem jelent dolgozatok száma: 168. Országos viszonylatban csökkent a természettudományi, régészeti, néprajzi és a helytörténeti, emelkedett viszont az iparművészeti, képzőművészeti és irodalmi témájú ismeretterjesztő dolgozatok száma. Vidéki viszonylatban a régészeti és a képzőművészeti, fővárosi viszonylatban az ipar- és képzőművészeti népszerű írások léptek számszerűleg előtérbe, egyéb szakoknál az évi teljesítés országos viszonylatban kielégítőnek vehető, bár csökkenő tendenciájú. A tapasztalatok szerint a tanácsi felügyelet alatt álló múzeumoknál a kutatók elsősorban a tudományos témák feldolgozására helyezték a súlyt, amely téren - amint már említettük - igen komoly emelkedés, az írásos ismeretterjesztés tekintetében viszont határozott visszaesés tapasztalható. Ugyanez vonatkozik az ismeretterjesztő előadások számának alakulására is.

Népszerű dolgozatok /zárójelben az elkészült, de meg nem jelent/:

	1962.	1963.
Műv.Min.felügyelete alatt	249 /44/	286 /93/
Tanácsi felügyelet alatt	443 /35/	370 /68/
Népszerű előadások:		
Műv.Min. felügyelete alatt	643	741
Tanácsi felügyelet alatt	1.446	1.251

Tárgyilagosság kedvéért meg kell említenünk, hogy az ismeretterjesztő előadások számának, a tanácsi múzeumoknál mutatkozó komoly csökkenése elsősorban a Budapesti Történeti Múzeumnál és nem a vidéki múzeumoknál jelentkezik.

Vidéki viszonylatban elismerést érdemel a nehéz körülmények között dolgozó Pest megyei szervezet, melynek eredményes népművelő tevékenységét 65 ismeretterjesztő előadás és 28 ismeretterjesztő tanulmány tükrözi az egyéb munkák mellett.

Az elmúlt évben másodszer került megrendezésre a Muzeumi Hónap, melynek ideje alatt bemutatott kiállítások, az egyéb rendezvények és megtartott előadások általában nagyobb érdeklődést váltottak ki mint az előző évben.

A Muzeumi Hónap ideje alatt több megyében is alakultak Muzeubaráti Körök.

A Baráti Kör megbeszélések száma az év folyamán 434, határozottan emelkedő tendenciájú országos viszonylatban, főleg vidéken. Igen eredményesen működik a Muzeubarátok Köre Fejér megyében, ahol a megyei igazgatóság igen jó ötlettel tárlatvezetői tanfolyamot rendezett a Kör arra alkalmas 30 tagja számára, a kiállítási vezetések színvonalának emelése és a muzeológusok tehermentesítése érdekében. A kezdeményezés követésre érdemes.

A muzeumok látogatóinak száma 1963. évben összesen 4,366.200 fő, 211.868-al kevesebb, mint 1962-ben. Jelentősen csökkent több nagylátogatottságú fővárosi és vidéki muzeum látogatottsága. Így pl. a visegrádi muzeum, amelynek tapasztalatai szerint a palotai rommező területén folyó régészeti munkálatok megszűnése a korábban évente visszatérő 30-40.000 fő látogató kiesését vonta maga után. A Magyar Nemzeti Muzeum látogatóinak száma kb. 46.000-el, a Budapesti Történeti Múzeumé mintegy 60.000-el, az egri Vármúzeumé 36.000-el kevesebb az 1962. évinél. Az egri muzeum esetében megemlíthetjük, hogy az 1963. évi 321.000 fős látogatottság a csökkenés ellenére is az 1962. előtti évek legmagasabb eredményét jelenti.

A Mezőgazdasági Muzeum 251.810 fős látogatottsága is 37.000 fővel kevesebb a megelőző évinél, amelynek egyik alapvető oka a Budapesti Nemzetközi Vásár megrendezésével kapcsolatos elszigetelődés /körülzárása a muzeumnak/ a nyitás és zárás időszakában. A budapesti muzeumok látogatóinak csökkenéséhez hozzájárult az a tény, hogy 1963. évben az országos muzeumokban új, állandó nagy kiállítás nem készült. Egyes nagy látogatottságú vidéki muzeumi, műemléki objektumok /mint pl. Visegrád, Eger/ látogatottságának csökkenéséhez hozzájárult továbbá az ún. „hétvégi filléres vonatok” elmaradása 1963-ban, ami egyébként a Dunakanyar egészének turista látogatottságát is befolyásolta.

Az országos látogatottsági helyzet alakulását az általános tapasztalatok szerint rendkívüli mértékben befolyásolta továbbá a hosszantartó és erős tél. Ezt igazolja ezen időszak látogatottsági adatainak több év viszonylatában való egybevetése is. Az év folyamán kiugró eredményeket elért muzeumok sikerei is a Muzeumi Hónap rendezvényei, vagy egyéb, a tömegeket erősebben vonzó rendezvény /állandó kiállítás megnyitása, érdekesebb időszaki kiállítás, stb./ hatásaként könyvelhetők el főképpen. A székesfehérvári István Király Muzeum látogatottsága pl. a Csontváry kiállítás megrendezésével nőtt meg ugrásszerűen az 1963. évben 134.657 főre s ez hozzávetőlegesen 80 %-os emelkedést jelent a korábbi évekhez

képeket. A Hadtörténeti Múzeum által készített „Technikai park” kiállítást 23.000 fő látogató tekintette meg. A múzeum e vállalkozása egyébként a sajátos lehetőségek igen jó kihasználásáról tanuskodik, eredményesen járul hozzá a tömegekkel való kapcsolat kiszélesítéséhez. Hódmezővásárhelyen a szikáncsi aranyelet bemutatása önmagában 8.000 főt vonzott.

Az évi összlátogatottság csökkenése ellenére örvendetes, hogy a helyenkénti ingadozások mellett is határozottan emelkedő tendenciájú a vidéki múzeumok iránti érdeklődés, a múzeumi nevelőmunka hatásának szélesedése, a vidéki látogatók összlétszámának az 1962. évi eredményhez képest mutatkozó 228.026 fő emelkedése 1963. évben. Tehát, amíg egyes helyeken számszerűleg ugyan erős csökkenés, országos vidéki viszonylatban viszont a kisebb múzeumok kevésbé szembetűnő, de fokozatosan növekvő látogatottsága eredményeképpen nyer igazolást a múzeumi tömegnevelő munka hatékonyságának elmélyülése, a megyei szervezetek tevékenységének a megyei népművelési hálózatba való beilleszkedése.

Kiss László

TUDOMÁNYOS MUNKA A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN

A Szépművészeti Múzeumban folyó tudományos munka területeit és természetét, mint minden más múzeumban is, a gyűjtemények anyaga alapvetően határozza meg. Nem kis feladatot ró az Intézet kutatóira e gyűjtemény nagy gazdagsága, európai hírneve. Kollekciónk az ókori Egyiptom művészetétől a legújabbkor jelentős emlékeiig az európai művészet fejlődésének egész történetén végigvezetnek, s emlékeinknek ez a szinte töretlen fejlődéstörténeti menete határolja oly távan a múzeumi művészettörténeti vizsgálatok körét. A külföldi műtárgyak mellett Múzeumunk őrzi az 1800. előtti magyar festészet, szobrászat és grafika alkotásait is, ami a kutató munka területeit egyfelől tovább bővíti, másfelől pedig - s éppen a gyűjteményi helyzet következményeként - a külföldi és a magyar művészet kapcsolatainak vizsgálatára ösztönöz.

A Múzeum tudományos munkásságában a súlypontok természetesen ott alakulnak ki, ahol ezt gyűjteményeink nagyobb gazdagsága, az osztályainkon őrzött emlékek kisebbfokú feldolgozottsága, vagy az egyes emlékcsoportjainkat övező problémák időszerűsége kívánja. A korábbi publikációk jellege és mennyisége is irányítólag hat a jelen tevékenységre: ahol emlékeink jórészt még közzé nem tették, ott az első publikációval kapcsolatos meghatározó munka a főfeladat, más gyűjteményeinkben pedig, amelyeknek anyaga már ismert s egy-egy korábbi történeti konstrukció szereplőjévé is vált, ott festményeink-szobraink elsősorban átfogóbb jellegű monografiák szerkesztésére készítetik a velük foglalkozót. Ez utóbbi munkáknál jelentkezik fokozottabb igény a szocialista világnézetünk követelménye, - /főleg itt válik fontossá/ olyan eddig még föl nem derített, vagy

ismert, de tévesen és helytelenül magyarázott összefüggések bemutatása, amelyek a művészetek fejlődéstörténetének egy-egy szakaszát reálisan, társadalmi és gazdasági alapjaihoz kapcsolva szemléltetik.

A Múzeum tudományos tevékenységének egyik középponti feladata szakkatalógusainak előkészítése és megjelentetése. E téren jelentős eredmény volt egyik legismertebb és legjelentősebb gyűjteményünknek, a Régi Képtárnak Pigler Andor által 1954-ben közzétett s az anyag egészét felölelő katalógus-publikációja. Jellemző azonban a festészettörténeti kutatások élénkségére, valamint a gyűjteményegyüttesünk örvendetes gyarapodására is, hogy az alig egy évtizeddel ezelőtt megjelent katalógus sem ad már teljes képet Régi Képtárunk mai állapotáról.

A felszabadulás után kezdődtek meg az Egyiptomi és az Antik Osztály szakkatalógus-munkálatai. Nyomdakész az ókori mécsesek katalógusa, s közvetlenül a befejezés előtt áll a görög vázáinkat érintető első kötet, amely a nemzetközi Corpus Vasorum sorozatban lát majd napvilágot. Hasonlóképpen kiadásra érett a Régi Képtár bővített és javított új szakkatalógusa, s ugyancsak kevés munkával válik teljessé a Régi Szoborgyűjtemény anyagát bemutató kötet. Gazdag grafikai gyűjteményünk anyagából a legintenzívebb munka a XV-XVI. századi németalföldi rajzok katalóguskötetén folyik. Egybegyűlt a Régi Magyar Gyűjtemény katalógus-anyaga is, s rendszeresen folyik a Modern Külföldi Osztály katalógusának előkészülete. E széleskörű munkákról szólván nem hallgatható el, hogy a kötetek megjelentetése körül nem kevés nehézség mutatkozik, amelynek megoldása nemcsak Intézetünknek, hanem az egész magyar, sőt az egyetemes művészettörténetnek is érdeke. Gazdag gyűjteményeink valójában csak akkor szolgálhatják jól tudományágunk művelését, ha emlékeinket megbízható publikációk teszik hozzáférhetővé az egyiptomi-ókori régészet és az európai művészettörténet művelői számára.

Intézetünk folyamatos tudományos munkájának hű tükrö a Múzeum Közleményeinek egyre gazdagodó, az idén 25. számához érkező sorozata. Francia nyelvű folyóiratunkban teszik közzé kutatóink - és a nálunk megforduló külföldi kollegák is - a tárgyainkkal kapcsolatos új megfigyeléseinket, megállapításainkat. Az elsősorban publikáló és anyagmeghatározó közlemények mellett helyt ad Közleményünk más természetű, a gyűjteményeinkben őrzött műtárgyainkhoz kapcsolódó, összefoglaló jellegű tanulmányoknak is. Hivatása szerint kívánja segíteni Bulletinünk a szakkatalógusok előkészítését, s azt a monografikus feldolgozó munkát, amelynek eredményei más hazai és külföldi szakfolyóiratokban látnak napvilágot, nemritkán pedig egy-egy testes köteté is formálódnak.

A Múzeumban a felszabadulás óta egyre intenzívebbé váló tudományos munka jelentős mérföldköveiként kell szólnunk olyan nemzetközileg is elismert művekről, mint amilyen Pigler Andor: Barockthemen című kétkötetes munkája, amely ott sorakozik minden művészettörténeti szakkönyvtár kézikönyvei között, vagy Garas Klára németnyelvű Maulbertsen monográfiájáról, amely első összefoglaló és korszerű ábrázolása e nagy XVIII. századi német festő művészetének. Folytatva a sort említsük meg Wessetzky Vilmos kötetét, amely a pannoniai egyiptomi kultúrák emlékeit foglalja össze; szóljunk Szilágyi János György kétkötetes művé-

ról, amely a görög művészetre vonatkozó egykorú forrásszövegeket gyűjtve egybe rajzol hiteles képet az antik kultúra e nagyszerű korszakának művészeti és társadalmi kapcsolatairól. A közelmúltban látott napvilágot az esztergomi Keresztény Múzeum Képtárát bemutató album, amelynek három szerzője közül a munka legnagyobb részét vállaló Mojzer Miklós ugyancsak Múzeumunk műhelyeiben készítette elő művét. A színes illusztrációkkal közzétett album a reprodukált képekre vonatkozó teljes tudományos apparátust is közli és így az esztergomi Képtár szak-katalógusának szerepét is betölti. Utoljára legyen szó egy a közeli megje-
 előtt álló kötetről, Fenyő Ivánnak az olasz rajzok egy csoportját bemutató könyvéről, amely új attribúcióival, eddig még közzé nem tett emlékeivel hivatott a nemzetközi szakközvélemény figyelmét ismét és fokozottabban gazdag rajzgyűjteményünkre irányítani.

A Szépművészeti Múzeumban folyó tudományos munkának szerves része az a kutatás, amely a régi magyar művészet történetének egy-egy periódusát, vagy emlékcsoportját hivatott feldolgozni és a tudományos közvélemény elé tárni. Múzeumi műhelyünkben született meg Genthon István „kistopográfiája”, amely teljes áttekintést ad hazánk műemlékállományáról. Itt készítette Balogh Jolán a Bakócz kápolna monográfiáját, Garas Klára a tekintélyes apparátussal felszerelt nagy barokk festészet történetét. Ez utóbbi munka párjaként látott napvilágot Aggházy Mariának ugyancsak gazdag adattárral közzétett magyar barokk szobrászat története. Legújabbán hagyta el a sajtót Genthon István Ferenczy Károly monográfiája. Végül mint közvetlenül megjelenés előtt álló munkáról kell szólni Balogh Jolán Mátyás király és a művészet című művéről, amely két évtizednél is több gyűjtőmunka eredményeként állítja egybe a nagy reneszánsz fejedelem személyével kapcsolatba hozható művészeti emlékeket és a mátyáskori művészeti életre vonatkozó adatokat. Kész kézirat is gyarapítja a múzeumi műhely tudományos termését: Harasztiné Takács Marianne a közelmúltban fejezte be a XVII-XVIII. századi magyar világi építészetéről szóló művét. A felsorakoztatott kötetek egy része disszertációként készült, s kutatóink közül értekezésük, vagy még ezt megelőzően egész munkásságuk alapján hárman nyerték el a doktori és öten a kandidátusi fokozatot.

Nem választható el e gazdag tudományos publikációs munkásságtól az a hasonlóképpen sokirányú ismeretterjesztő tevékenység sem, amely részben a Múzeum, s részben a hazai és a külföldi műhelyekben folyó kutatások eredményeit hivatott művelődő népünk számára közvetíteni. Néhány példa is elég arra, hogy a magyar és különböző idegen nyelveken is megjelenő ismeretterjesztő kötetek változatosságát kellőképpen szemléltesse: a görög művészetről, Dürerről, Caravaggióról, Rippl-Rónairól, más mesterekről, a Régi Képtár legszebb festményeiről, a gótikus magyar táblaképekről irtak kutatóink kisebb nagyobb köteteket az utóbbi években. Remélhetően a Múzeum ismeretterjesztő tevékenysége a jövőben jelentősen bővülni fog. A tervek szerint egy most induló, gazdag színes reprodukciókkal megjelenő sorozat részletesebben is ismerteti majd gyűjteményeink szép együtteseit. Az újabb sorozatban a francia impresszionistákat, az olasz portrékat, a spanyol festészetet, a holland tájképeket bemutató kötet előkészületei folynak.

A felsorakoztatott néhány munka távolról sem ad teljes képet az intéze-

tünkben folyó kutatások egész területéről és minden ágáról, mégis szemléletes képet vázol fő törekvéseiről. Ez az aktív régészeti és művészettörténeti tevékenység veti meg szilárd alapját a Múzeum jövőbeli kutatási programjának s egyben ez jelöli meg, részben pozitív, részben negatív értelemben, azokat a fő irányokat, amelyek az elkövetkező évek muzeumi kutatásait jórészt meghatározzák majd.

Közelebbi terveink közül első helyen az a tanulmánykötet kíván említést, amely a művészet és közönség kapcsolatait hivatott vizsgálni a különböző korszakokban. Nem szólva ismét a jövőben is továbbfolyó katalógus-munkákról említésünk terveink közül csupán az egyiptomi hypokephalok folyó feldolgozását, a Régi Képtár körében tervezett különböző festészettörténeti tanulmányokat, a magyar reneszánsz freskófestészet monográfiájának előkészületeit, a reneszánsz kisbronzok tematikai és társadalmi vonatkozású vizsgálatait, a magyar barokk szobrászat műhelykérdéseivel foglalkozó kutatásokat, az árpádkori magyar fémművesség emlékeit tárgyaló tanulmánysorozatot, végül a külföldre került magyar műkincsek tekintélyes corpusát.

Rövid s nem teljes seregszemlénk színes képet vázol a Szépművészeti Múzeumban folyó s az európai és a magyar művészet különböző területeit érintő kutatómunkáról. A jövő feladata e sok egyéni lelkesedéssel és sokszor nem kevés nehézséggel is folyó vizsgálatok alapjait megszilárdítani, s egyben, ahogy erre a példát „A művész és közönség” című tervezett tanulmánykötet mutatja, régészeti és művészettörténeti vizsgálatainkat időnként összefogva a lehetőség szerint jelentős közös új eredményekre is jutni.

Radocsay Dénes

MUZEUMOK ÉS TANÁCSOK

A vidéki muzeumok tanácsi kezelésbe adása óta /1962 január-július/ két év telt el. Kevés idő ahhoz, hogy teljesen szervesen és zökkenőmentesen belenőjjenek a tanácsi szervezetbe, de elegendő ahhoz, hogy megvizsgáljuk, mennyire illeszkedtek be eddig és milyen pozitív és negatív eredményeket tarthatunk számon. Egy vidéki muzeumi szervezet tapasztalatain nem lehet a tanácsi kezelés minden vonását lemérni, s nem lehet általánosítani sem. Annál is inkább, mert - és ez talán az új kezelési forma első általános jellemzője - vidékenként más és más kérdések kerülnek előtérbe, területenként, megyékként más feladatok kapnak hangsúlyt, az illetékes tanács érdeklődési területe, muzeummal szemben kialakult állásfoglalása szerint. Többek közt ez a területenként, helyenként változó muzeumi helyzet is alátámasztani látszik, hogy nem felesleges a kérdéssel foglalkoznunk.

A muzeumok nem kapcsolódtak teljesen előzmény nélkül a tanácsok munkájába, hiszen a muzeumok szerepe a helyi kulturális életben, már hosszú multra tekintett vissza. Mégis, a muzeumi munka egésze, kettőssége: tudományos és népművelő jellege, a kettő elválaszthatatlan egysége, nem volt és nem is lehetett addig világos a tanácsi szervek előtt. Hogy a tanácsi szervezeten belül hogyan és hol jelölődött ki a megyei muzeumok helye, magyarul: hogyan alakult a vidéki muzeumok sorsa az elmúlt két évben, azt döntően befolyásolta az indítás, az átadás módja. Sajnos az átszervezés, amelyről muzeumi körökben előzően hosszú viták folytak, a lebonyolítás pillanatában előkészítés nélkül történt meg. Azok a száraz tények, hogy a muzeumok sem létszámban, sem költségvetésileg, sem szervezeteileg nem voltak kellően felkészítve az új, megnövekedett feladat ellátására, döntően befolyásolta helyzetüket a tanácsi apparátusban. Ebből a helyzetből következtetett, hogy a tanácsi szervek gyakran úgy érezték, megoldatlan és eddig elmaradt feladatok hárultak rájuk, a művelődésügy eddig elhanyagolt területét kell rendezniük. Pedig csak arról volt szó, hogy az új szervezeti forma - egyes muzeumok helyett megyei muzeumi hálózat - kiépítését nem előzte meg átgondolt, előzetes tervezés és az ehhez elengedhetetlenül szükséges fejlesztés. Megnehezítette a helyzetet az is, hogy a tényleges és a pénzügyi átadást félév választotta el, gyakorlatilag az 1962-es év gazdaságilag felemás volt, s csak 1963 tekinthető tanácsi „próbaévnak”.

A tanácsok és muzeumok kapcsolatát közelebbről vizsgálva, külön kell választanunk a művelődési osztályok és a pénzügyi szervek szerepét. A tanácsokkal való közös munka az átszervezést megelőző években legtöbbször a művelődési osztállyal közösben, vagy az ő közvetítésükkel történt. Így tehát a művelődési osztályok meglehetősen ismerték a muzeumi feladatokat, de ennek főleg a népművelő részét /kiállítások, előadások, kiadványok/.

Mégis, az elmúlt két év tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a muzeumok alapvető félelme: a tudományos munka háttérbe szorulása a népművelő feladatok javára - nem következett be. Különösen pozitív eredményként kell számontartanunk, hogy a belső nyilvántartás kérdését a tanácsok elsőrendű feladatuknak érezték. /Fejér megyei viszonylatban a leltározási, leírókartonok, adattári nyilvántartó feladatok elvégzésére olyan nagy méretű segítséget nyújtottak, amely lehetővé teszi, hogy még az évi 40-50 000 tárgy bekerülése esetén is a nyilvántartás lépést tud tartani a fejlődéssel és a korábbi elmaradások is pótolhatók./ Lényeges erőfeszítéseket tettek a létszámkérdés megoldására és megkezdték a muzeológusi fizetések rendezését, ahol olyan helyzetet örököltek, amelyben egy muzeológus sem érte el saját fizetési kategóriájának középértékét.

Az irányítás kérdése, amelynek egyrészt a művelődési osztályok átvették a minisztériumtól, tehát jó uton halad. Talán csak egy negativumot jegyezhetünk fel, a tanácsi mechanizmus bizonyos hatásköri szűkülés felé vezet a muzeumi szervezetet. Olyan kérdésekben, amelyekben a minisztérium irányítása alatt egyes kis muzeumok vezetői önállóan dönthettek, ma sokszor a megyei muzeumi szervezet több intézményt irányító vezetője a művelődési és pénzügyi osztályoktól függ.

Ez azonban jórészt annak a sajnálatos helyzetnek a következménye, hogy a muzeumi ügyrendi szabályzat még mindig nem jelent meg. Ha az átadást megelőzően megszületett és használatba került volna, igen sok félreértés elkerülhető lett volna és ma is sok vitás kérdést szüntetne meg. /Kinevezési jogkör körüli problémák: a művelődési osztály működési szabályzata és a muzeum eddigi gyakorlata és a leadási szerződésben is lefektetett hatáskör közti ellentét./

A pénzügyi osztályok szerepe a művelődési osztályok mellett, a muzeumok számára jelentett új kettősséget. Amíg a minisztérium közvetlen irányítása alatt voltak, a Muzeumok Központi Gazdasági Igazgatósága gondoskodott fenntartásukról, működésükről. A muzeumi feladatok teljesítése, az adott, olykor szerény keretek között, de zökkenőmentesen történt. Az intézmény működésének biztosítása a muzeum esetében nemcsak a szokott fenntartást jelenti, ez csak a kiinduló pont, a speciális muzeumi feladatok ezután következnek. A tanácsok pénzügyi osztálya számára ezek a muzeumi feladatok újak voltak, ma még gyakorlatilag ott tartunk, hogy az intézmény fenntartása állandó harc árán és igen sok utánjárással érhető csak el - holott a költségvetés általában globálisan nőtt. Mert a muzeum egyik művelődési-oktatási intézményhez sem hasonlítható, a tanácsai szervek - olykor még a művelődési osztály is - valamelyik eddig is tanácshoz tartozó művelődési intézmény kategóriájába - skatulyájába - próbálják illeszteni a muzeumot. Ez pedig nem megy. Egy oktatási intézmény fenntartásához elegendő a tanári státusok és az épület fenntartásának /fűtés, világítás, takarítás, iskolaszerek/ biztosítása, a muzeum esetében nem. Az alapvető különbség a többi művelődési intézmény /könyvtár, színház, kulturotthon, stb/ között az, hogy ezek mind közvetítő, interpretáló szervek. Kész dolgokat adnak át, kissé vulgáris, de talán kifejező hasonlattal élve: szolgáltató vállalatok. A muzeum viszont a művelődési terület termelő üzeme. Amit átad, azt előbb önmaga kell, hogy előállítsa: feltárja, kutassa, gyűjtse, feldolgozza - cikk és kiállítás, kiadvány és előadás formájában. Éppen ezért a muzeum nemcsak egyszerű művelődésügyi „keretbővülést”, hanem egészen új, az eddigiekhez nem hasonlítható s ezek sémájába nem illeszthető feladatot kell hogy jelentsen a tanács számára.

A pénzügyi osztály gyakorlatában az a nem helyes szempont alakult ki, hogy feladatát szinte kizárólag az ellenőrzésben látja, hogyan használta fel a muzeum a kapott összeget.

De hogy az összeg amit kapott elég-e és a muzeumi feladatok elvégzését biztosítja-e, ez egyelőre mégcsak a muzeumok igénye. Holott a tanácsok /és ezen belül a pénzügyi osztálynak is/ elsőrendű feladata mégiscsak a muzeumok fenntartása kell hogy legyen. Ma még sokszor az a visszás helyzet áll fenn, hogy éppen a muzeumi jellegű feladatok némelyikére /képzőművészeti, helytörténeti, tárgyvásárlás, gyűjtemény-fejlesztés, időszak kiállítások/ nem áll rendelkezésre megfelelő összeg, azokra a feladatokra, amelyekért a muzeumot „fenntartjuk”.

Ugy látjuk tehát, hogy a tanácsai szervek feladatukat elsősorban az irányításban és ellenőrzésben látják.

Mit várnak a muzeumok a tanácstól?

1. Elsősorban a munka lehetőségének biztosítását. Ez magában foglalja az intézmény működésének /nemcsak a szokott fenntartási értelemben/ és azoknak a feladatok ellátásának biztosítását, amelyért az intézményt létrehozták.

2. Az irányítás terén az általános művelődési szempontok megadása, a muzeumi munka szerves beillesztése a megye művelődési életébe. Elsősorban azokon a muzeumi szakterületeken, ahol az illető muzeum szakemberrel rendelkezik. /Az utóbbit azért hangsúlyozzuk, mert bár vannak feladatkörök, amelyeket akkor is el kell látnia a muzeumnak, ha speciális szakembere nincs, pl. legújabbkori gyűjtés a bizottságok segítségével - de nem lehet olyan muzeumi szakágat ellátni, amelyhez minden körülmények között muzeumi szakember kell, pl. természettudományos feladatok.

Mindez - mint előljáróban is említettük - nem mérleg vagy számadás jelleggel íródott. Meggyőződésünk, hogy a muzeumok a tanácsi szervezeti formában ma még csak gyermekkorukat élik és beláthatatlan lehetőségek előtt állnak. Gondolatainkat és aggodalmainkat azért irtuk le, mert úgy látjuk, a tanácsok még mindig nem ébredtek teljesen tudatára milyen lehetőségeket és nemcsak megoldatlan kérdéseket kaptak a muzeumokkal együtt.

Ugy érezzük, egy kissé még mindig az idegen, külső szervet látják benne és nem veszik észre, hogy a történeti és ezen belül a helytörténeti, legújabbkori, a műemlék-kérdés, népi emlékek, a mai képzőművészet, az esztétikai nevelés és még sok más kulturális kérdés megyei szervét, intézményét kapták a muzeumokkal. Csak élni kell vele.

F. Petres Éva

AZ IRODALMI MUZEUM ÉS A MEGYEI MUZEUMI IGAZGATÓSÁGOK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL

Irodalmunk helyi hagyományainak őrzése, ápolása, irodalmi emlékhelyeink gondozása, nemzeti multunk emlékeinek népünk széles köreivel való megismertetése az Irodalmi Múzeum egyik legjelentősebb feladata. Az irodalom halhatatlanságainak népközhöz fűződő kapcsolata - túl műveik elsődlegesen jelentős hatóerején - emberi voltak, személyi jellegzetességeik, környezetük megismerése útján válik bensőségeesebbé, gazdagabban színezetté, elmélyültebbé.

Nagy íróink, költőink emberi vonásait, életkörülményeiket, családi környezetüket s nem utolsó sorban életművük egy-egy tájhoz, városhoz, házhoz fűződő meszanatait irodalmi emlékmúzeumaink, emlékszobáink segítenek megismertetni. Az emlékházak falai közt sokrétű hangulati, esztétikai és logikai elemből össze-

szövődő élmányek várják a látogatókat s az itt szerzett benyomások hosszú ideig élő tartalmas emléket, egyesekben az író, költő iránt ott felébredő, esetleg egész életreszóló érdeklődést kelthetnek fel.

Az irodalmi emlékhelyek egy része az egyre gazdagabban kivirágzó bel- és külföldi idegenforgalom útjába esik s így a hazánkat megismerni óhajtó tömegek számára könnyen hozzáférhető, értékes színterjait alkotja a kirándulásoknak, társasutazásoknak. A fő közlekedési utaktól távolabb fekvő irodalmi emlékhelyek másjelleget, de sokszor még mélyebben ható impressziókat kínálnak s a maguk csendes környezetében, távol a nagyvárosok és üdülőhelyek zivajától talán még megkapóbban képesek kifejezni az alkotó szellem nagyságát, jellegzetes vonásait, az író, költő egyéniségét mindenki mástól megkülönböztető sajátosságokat. A csendes erdőszélen, kis falu eldugott utcájában meghúzódó, szépfekvésű dombhajlat fái közt rejtőző egyszerű ház emlékszobájának éppolyan mélyenszántó hatása lehet, mint a forgalmas üdülőhely nyaralójában, nagyobb vidéki város könnyen megközelíthető házában berendezett írói emlékmuzeumnak.

Egy-egy nagy költő szülőfalujának, -városának, huzamos tartózkodási helyének és a környéknek lakossága általában büszkén tartja számon e nevezetes házat, ezért ezeknek szakavatott kezekkel való gondozása, a ház jelentőségének, a költő életében játszott szerepének tudományos alapokon felépített hangsúlyozása a helybélieknek a szó nemes értelmében vett lokálpatriotizmusát gazdagon patakzó, értékes elemekkel táplálja.

E megfontolások alapján az Irodalmi Múzeum megalakulása óta folyamatosan intenzív figyelmet szentel a vidéki emlékház-hálózat minél szélesebbkörű kibontakoztatásának, a meglévő emlékházak fejlesztésének és újonnan berendezett emlékszobák életrehívásának. Az intézmény megalakulása előtti évben, 1953-ban, a kiskőrösi Petőfi-szülőház, a badacsonyi Szegedy Róza-Ház, a kápolnásnyéki Vörösmarty-Emlékmúzeum, a tapolcai Batsányi-Emlékszoba, a sümegi Kisfaludy-Emlékmúzeum és a széphalmi Kazinczy-Emlékmúzeum kapui álltak már nyitva az irodalom emlékei iránt érdeklődők előtt. Az azóta eltelt tíz év alatt - azonfelül, hogy az itt felsorolt múzeumokat /a széphalmi kivételével/ mind újjárendeztük - az irodalmi emlékházak számát országsszerte 19-re gyarapítottuk.

Ma az említetteken kívül a következő emlékházakat látogathatják az irodalom kedvelői:

A Dunántulon:

Vajda János-Emlékmúzeum /Vál/
 Gárdonyi-Emlékmúzeum /Agárdpuszta/
 Jókai-Emlékmúzeum /Balatonfüred/
 József Attila-Emlékmúzeum /Balatonszárszó/
 Berzsenyi-Emlékmúzeum /Egyházashetye/
 Berzsenyi-Emlékmúzeum /Nikla/
 Babits-Emlékmúzeum /Esztergom/
 Tinódy és sárvári kulturtört.-Kiállítás /Sárvár/

A Duna-Tisza közén:

Petőfi-Emlékmuzeum /Dömsöd/

Arany János-Emlékmuzeum /Nagykőrös/

Felsőmagyarországon:

Mikszáth-Emlékmuzeum /Horpács/

Tompa-Emlékmuzeum /Kelemér/

Gárdonyi-Emlékmuzeum /Eger/

és néhány hónap múlva a Madách-Emlékmuzeum /Csesztve/.

Polynak az előkészületek továbbá a szalkszentmártoni Petőfi-ház berendezésére s ez év folyamán kerül sor a pillanatnyilag restaurálás alatt álló sárvári vár irodalmi kiállításainak, valamint a széphalmi Kazinczy-Emlékmuzeumnak a teljes újjárendezésére.

Az emlékmuzeumi hálózat fejlesztésének útjában az Irodalmi Múzeum megalakulását követő években - igen korlátozott anyagi és személyi feltételek között - meglehetősen lassú volt. Az emlékházak üzemeltetésének, az épületek állagának, személyi és közüzemi ellátottságának teljes gondja - a kiállítások összes szakmai problémáján felül - a fiatal intézmény vállára nehezedett. 1956 elején - a muzeumi igazgatás decentralizálásának első mozzanataként - az emlékházak gazdasági ügyeinek intézését országszerte a helyi tanácsai szervek vették át. A múzeumok szakmai felügyelete továbbra is az Irodalmi Múzeum hatáskörében maradt.

Ez az állapot 1962 végéig - a Megyei Múzeumi Igazgatóságok megszervezéséig - maradt fenn. Ezt megelőzően a kellő tapasztalatokkal, a szükséges személyi és anyagi alátámasztással még nem rendelkező tanácsai szervek a kis emlékházak ügyintézését a megyei Tanácsoktól a Járásiakhoz, azok a Községi Tanácsokhoz s azok újra vissza a megyeiekhez helyezgették át. A gazdák állandóan változtak; az épületek restaurálására, a muzeális gyűjtemények fejlesztésére a kívánatos költségfedezetet nem biztosították. Az ilyen nehézségek mellett 1956 és 1962 közt mégis elért eredmények rendkívül nehéz viszonyok közt, viták, néha valóságos közelharcok közepette születtek meg. Az Irodalmi Múzeumnak meg kellett küzdenie a helyi szervek gyakran szűklátókörű szemléletével, amely az emlékházakra költött minden fillért felesleges pénzkidácsolásnak tekintett s az emlékházak fejlesztésében rejlő jelentékeny kulturális és nem csekély idegenforgalmi lehetőséget nem ismerte fel. Így jelenhetett meg napilapjaink, folyóirataink hasábjain egy sor - főleg az Irodalmi Múzeumot elmarasztaló - bírálat, cikk, amely egyik-másik emlékház gondozatlanságát, elhanyagoltságát tette szóvá a sajtó nyilvánossága előtt. E cikkek íróinak nyilván nem volt tudomásuk arról a nehéz helyzetről, amelyben az Irodalmi Múzeum a szükséges intézkedési jogkör és anyagi fedezet nélkül a házak ügyéért ebben az időben küzdött-viaskodott. Sokszor nyújtott segítséget az avult, kopott kiállítások felújításához; fényképekkel, kölcsönnyaggal, installációhoz szükséges kellékekkel tette olcsóbbá a helyi szervek számára a muzeumi felújítást. Nem egyszer egész termet, illetve termeket betöltő alkalmi kiállításokat szállított egyes emlékházakba, hogy azok gyakran siralmasan üres helyiségeibe - legalább átmenetileg - tartalmat öntsön.

Sokszor kellett az elhanyagolt, veszedelmesen nedvesedő falakról habozás nélkül eltávolítani minden muzeális értéket, amely egyébként a penészedés, a biztos pusztulás elé tekintett és pótolni azokat ideiglenesen kevésbé kényes másolatokkal, fényképekkel.

Az ötvenes évek legvégén azonban fokozatosan örvendetes fejlődés tanúi lehettek az ügy iránt érdeklődők, mikor egymás után nyitották meg kapukat az ujonnan berendezett, vagy teljesen felújított kiállítások, emlékmúzeumok. Megfigyelhető volt az emlékházakra fordított hitelkeret fokozatos kibővülése, a személyi állomány kiegészítése, új teremőrök, takarítószemélyzet beállítása, az emlékházak közvetlen környezetének rendezése, csinosítása, propagandájuk szemmel látható javulása.

Ilyen körülmények között vették kézbe 1963 elején a kis kulturközpontok igazgatásának ügyét a Megyei Múzeumi Igazgatóságok. A Múzeumigazgatóságok completebb és egyre bővülő személyi apparátusa és jelentékeny anyagi bázisa egyes megyékben már az első hónapokban éreztette hatását az emlékházak felé forduló figyelemben és a rájuk áldozott gondoskodás azóta is növekvő mértékében.

A Megyei Múzeumigazgatóságokkal való együttműködés egy esztendeje - ennek az időszaknak tapasztalatai, tanulságai - lehetőséget nyújt arra, hogy az eredményekről, a fennálló nehézségekről számot adjunk és ezekből a jövőre nézve következtetéseket vonjunk le.

A Megyei Múzeumi Igazgatóságok a megye területén fekvő irodalmi emlékházak és emlékmúzeumok, illetve emlékszobák gazdái. Az Irodalmi Múzeum országos jellegéből következőleg ezek felett szakfelügyeletet gyakorol és országos viszonylatban kialakítja az emlékház-hálózat távlati fejlesztési perspektíváját. A fejlődés jelenlegi stádiumában javaslatokat tesz új emlékszobák, -házak berendezésére, a régiók felújítására, kibővítésére, a muzeális gyűjtemény helyi anyaggal való gyarapítására, romlékony állapotban levő tárgyak felújítására, restaurálására, a muzeális anyag védelmét szolgáló intézkedésekre és épületjavításokra /őrzés, vezetés, fűtés, nedvtelenítés, nyílászáró szerkezetek javítása, installáció biztonságosabbá tétele stb./, avult, elöregedett kiállítások felújításának szakmai problémáit megoldja, új kiállítások tervét elkészíti, rendezését irányítja, az emlékházak propagandáját /művészi kivitelű plakátok, leporellók, szöveges ismertető, vezetők, az emlékházakban árusított irodalmi vonatkozású kiadványok, stb./ tartalmilag ellenőrzi.

A Megyei Múzeumigazgatóságokkal a feladatok megoldása során való együttműködésben az Irodalmi Múzeum megyénként más és más tapasztalatokat szerzett. Egyes megyékben, különösen ott, ahol egy-egy idegenforgalmi tekintetben egyébként is érdekes területen fekszenek irodalmi emlékházak, a Múzeumi Igazgatóság nagyobb érdeklődéssel, aktivitással foglalkozik ezek problémáival s fejlesztésükre több gondot és nagyobb összegeket hajlandó fordítani. Más megyékben, ahol az irodalmi szempontból különben igen jelentékeny emlékhelyek a fő közlekedési utvonaltól távoliesnek, a múzeumi igazgatóságok nem tartják gyümölcsöző befek-

tetésnek azt, hogy ezeket a kis muzeumokat tetemes összegekkel támogassák s még kevésbé azt, hogy ilyen helyek irodalmi emlékházait ujonnan berendeztessék. Ezekben a megyékben néhol gazdag muzeális anyaggal rendelkező emlékházak kiállításai anyagi alátámasztás híján nem tudják kellőképpen kiaknázni a tartalom adta lehetőségeket, pedig ugyanaz az értékes tárgyi anyag gondosan válogatott, áttekinthető irodalmi tematika és finomkivitelű installáció keretébe állítva, bensőséges hangulatu enteriőr adottságai közt mélyebb, maradandóbb hatást kelt, mint a gondozott, stilusos keretek nélkül felsorakozó, egyébként önmagukban sokatmondó tárgyak. Az emlékházak folyamatos gondozásának hamarosan jelentékeny eredménye mutatkozik az ugrásszerűen emelkedő látogatószámban és az emlékház országsszerte terjedő hírében is. Ez a hatás azután továbbgyűrűzik a közkezdveltség fokozódó mértékében és távolabbi perspektívában bizonyosan behozza a ráfordított anyagi és szellemi befektetést.

Az ápolts és kornü berendezés kialakításához, a tematika és az installáció rendszeres felújításához nem csekély anyagi és erkölcsi erőbefektetés szükséges, de - ha a költségeket okosan, hosszabb időn keresztül, évről-évre elosztva fedezzük - akkor mai viszonyaink közt nem elérhetetlen összegek is elegendőnek bizonyulnak.

Nem csodálkozunk azon, ha egyik-másik muzeumigazgató nem tartja rentábilisnak egy-egy kevésbé forgalmas helyen fekvő irodalmi emlékház felújítására, berendezésére egyszerre 20-30, esetleg 50 ezer forint ráfordítását. Az az idő még valóban nem is érkezett el, hogy egy emlékházra egycsapásra ilyen tetemes összeget költhessünk el. De közelebb jutunk célunkhoz, ha évenként reálisan előteremthető kisebb összegekkel fokról-fokra oldjuk meg a problémákat. Szép példaként mondhatjuk el hasonló eljárásra a sümegi Kisfaludy-Emlékmúzeum fejlesztésének történetét.

Az emlékház értékes berendezése és gazdag tárgyi anyaga 7-8 évvel ezelőtt a lehető legelhanyagoltabb állapotban, primitív és nem esztétikus kivitelű installáció keretében, nedvesfalú, gondozatlan épület falai közt nézett szembe a biztos pusztulással. A Járási Tanács anyagi támogatásával először az értékes butorokat restauráltattuk, majd az ülőbutorokat kárpitoztattuk. Míg ez a munka folyt, a legsürgősebb épületkarbantartási és nedvtelenítési munkálatokat végeztettük el. Egy évvel később a belső és külső tatarozást, festés-mázolást és villanszerelést bonyolítottuk le - részben társadalmi erők közreműködésével. A következő - viszonylag kis befektetéssel - a ház környékének legkirívóbb hibáit tüntettük el. A Megyei Muzeumigazgatóság megalakulása óta már három ízben fordított összegeket a belső berendezés tökéletesítésére, a bensőséges enteriőr-jelleg kialakítására. Először nemes anyagból készült, elsőrendű kivitelű fal- és asztali vitrineket készítettünk az ujonnan tervezett tematika alapján válogatott irodalmi anyag számára. Stilusos, finom keretekbe helyzetük a képeket, metszeteket; izléses megoldásu magyarázó táblákkal, csiszolt üvegcedulákkal foglaltuk áttekinthető egységbe a kiállítás eszmei tartalmát. A második kiegészítés során szőnyegek, komoly műgonddal tervezett függönyök és finoman esztergályozott függönytartók, valamint újabb tárlók kerültek a muzeumi helyiségekbe.

Legutóbb az irodalmi mondanivaló további bővítését szolgáló dokumentum-, könyv- és kéziranyag elhelyezésére újabb faliszekrénykéket szereltünk fel. Gondosan gyűjtött és válogatott fényképekkel, az eredeti illuzióját keltő másolatokkal, fakszimilékkel és a múzeum helyi gyűjteményéből származó apró tárgyi emlékekkel folyamatosan gazdagítjuk az azóta újabb helyiségekkel is bővült kiállítást.

A munkát azonban még ma sem érezzük teljesen befejezettnek. A jelenlegi modern, tejüveg-burás lámpatesteket szeretnénk fokozatosan korhű falikarokkal, asztali lámpákkal, gyertyatartókkal, a vitrinekben rejtett világító szerelésekkel felváltani, a még nem kifogástalan nedvtelenítést tökéletesíteni, a fűtés kérdését megnyugtatóbban megoldani s talán nem túl merész az az elképzelésünk sem, hogy egyik-másik szobában néhány szép régi szőnyeggel, stilusos terítőcskével és más egykorú tárgyi emlékekkel továbbfokozzuk az egységes enteriőr-hangulat kialakulásának lehetőségeit.

Nem ok nélkül vettük igénybe olvasóink szíves türelmét ennek a munkának ilyen apró részletekbe menő leírásával, elgondolásaink következetes végigvitelének felvázolásával, ugyanis gyakran találkozunk a múzeumigazgatóságok olyan érveivel, hogy ilyen „drága” muzeumi berendezéshez egyszerre nem képesek a szükséges anyagi fedezetet előteremteni. Az itt elmondottakkal is szeretnénk bizonyítani, hogy - ha nem is rövid idő alatt - de legyőzhetőek a szűkebb anyagi keretek okozta nehézségek is jó beosztással, és következetes, türelmes munkával.

Az előbbihez hasonló példákat sorolhatnánk fel még más megyék területéről is: a sárvári múzeum irodalmi kiállításainak jólsikerült installációját csekély átalakítással - kis befektetéssel hasznosítani fogjuk az újonnan felépítendő kiállításon is. A kiállítás új tematikájának figyelembe vételével már az elmúlt évben értékes könyvanyagot vásároltunk. A rendezés költségeit e két fontos tétel előre történt biztosítása lényegesen csökkenteni fogja. A csesztvei Madách-kuria rendbehozásának fedezetét két évre osztva teremtették elő a helybeliek, a kiállítás felépítésének finanszírozásánál ezzel a jelentékeny tétellel már nem lesz gondunk. Balatonfüreden a Múzeumigazgatóság minden évben fordít bizonyos összeget a Jókai-múzeum berendezésének további kiegészítésére, a ház, a kert gondozására. A kiskőrösi Petőfi-szülőház egy szobájának teljes átrendezését is két év költségvetési keretéből oldottuk meg.

Az Irodalmi Múzeum és a Megyei Múzeumi Igazgatóságok egészséges együttműködésének elengedhetetlen s egyre nagyobb jelentőséggel fellépő faktora a Múzeumigazgatóságok kezdeményező és mozgósító ereje. Az ország minden táján szakértő és gondos kezekre váró emlékházaknak a pusztulástól, illetve a teljes feladásba merüléstől való megmentése, majd pedig a köz számára hozzáférhetővé tétele közvetlenül és elsősorban helyi érdek. A Megyei Múzeumi Igazgatóságoknak figyelemmel kell kísérniük azokat a helyi kezdeményezéseket, amelyek az írói emlékhelyek fejlesztését, az irodalmi hagyományok helyi ápolását célozzák. A nemzeti múlt értékeinek igazán termékeny ápolása ott hajthat csak életerős, egészséges ágakat, ahol annak gyökerei a népakarat szilárd, biztos talajába kapaszkodhatnak. A Múzeumigazgatóságok részéről - ha még nem is az ország minden

tájáról - igen örvendetes mozgólódás jeleit észlelhetjük e tekintetben. Pest, Bács-Kiskun és Nógrád megye már konkrét kéréseit is eljuttatta hozzánk ujabban berendezendő emlékszobák, emlékházak ügyében. És sokfelé teszünk eleget megyei kezdeményezéseknek emlékszobák kiállítási anyagának felfrissítése, újjárendezése, kibővítése tekintetében is.

A fejlődés értékes mozzanatainak tekintjük ideiglenes, alkalmi kiállítások rendezése tekintetében felmerülő igényeiket is és az ilyen természetű kéréseket örömmel teljesítjük szintén. Szépsikerű kiállítást rendeztünk pl. tavaly Tapolcán, Batsányi János születésének 200. évfordulója alkalmával. Ez a kiállítás különös jelentőséget nyert a Megyei Muzeumigazgatóság tevékeny közreműködésével gyűjtött bel- és külföldi eredeti muzeális anyag /festmények, kéziratok, elsőkiadások, stb./ bemutatása révén. Heves megye számos községének lakosságával ismertettük meg Gárdonyi életművét a jubileum alkalmával, helyi kezdeményezésre készített, először Egerben bemutatott s azóta tovább vándoroltatott kiállítás segítségével.

Még csak az év elején tartunk s máris több Muzeumigazgatóság s más társadalmi szerv tájékoztatott bennünket alkalmi kiállítások rendezésére irányuló szándékairól. Ugy érezzük, hogy ezeknek az egyre sokasodó kéréseknek lelkiismeretesen s a célnak tényleg megfelelően azonban csak úgy tehetünk eleget, ha ezeket a feladatokat legalább is az előző év vége felé, a tervekészítés időszakában teljes egészükben áttekinthetjük. Egy-egy alkalmi irodalmi kiállítás érdelemleges és ujszerű - új dokumentumokat is felmutató - létrehozását alapos, gondos és nem csekély időt igénylő kutatómunkának kell megelőznie. A kiállítási terv elkészültét pedig nagyszámú szakember együttműködését, munkájuk összehangolását igénylő kivitelező tevékenységnek kell követnie s a tervet a megnyitás stádiumáig eljuttatnia.

A forgatókönyv elkészülése és elfogadása után az installáció tervezése és kivitelezése tervezőművész, majd asztalos, lakatos, úveges, festő-mázoló, villanyszerelő, kárpitos-dekorátor, restaurátor, stb. munkáját kívánja meg. Később grafikus, képkeretező, szerelési munkákhoz értő technikai segéderő, festő-mázoló, továbbá csomagoló - szállító személyzet munkájának összehangolása válik szükségessé - mindezt összekapcsolva az esetleg együttműködő társintézmények munkaprogramjával /kölcsonnyal, komplex-kiállítás esetében más szakos muzeológusok munkájával/. Mindezt lényegesen megnehezíti a vidéken kezelt költségvetési hitel Budapesten történő felhasználása. /Számlák, csekkek, pénzek, elszámolások küldözgetése, előlegek biztosítása, stb./ Ezt a rendkívül bonyodalmas és sokrétű feladatot még egy kiállítás esetében sem könnyű néhány hét alatt, határidőre megoldani s szinte lehetetlen akkor, ha többfelől egyidejűleg érkező kívánságoknak kell eleget tennünk. Többek közt ez a körülmény s az Irodalmi Muzeum tervszerű munkájának biztosítása érdekében kényszerülünk arra, hogy a Megyei Muzeumigazgatóságoktól azt kérjük, hogy bennünket érintő terveikről, elgondolásaikról idejekorán tájékoztassanak bennünket.

A vidékről jelentkező feladatoknak ez a sokasodása már annak a fejlődési

folyamatnak örvendetes jele, amely fejlődés fokozatosan a Megyei Muzeumigazgatóságok személyi állományának irodalmi muzeológusokkal való kiegészítéseig és ezzel párhuzamosan fokról-fokra a feladatok helyi megoldásáig fog elvezetni. Ennek a folyamatnak jelenlegi - kezdetlegesebb - stádiumában azonban még a cél érdekében kölcsönösen gondot kell fordítanunk az igények és a lehetőségek egyensúlyozására, a szemünk előtt felövő és kibontakozó feladatoknak a lehetőség keretein belül tervszerű elosztására.

Az Irodalmi Múzeum a fejlődés a perspektíváinak figyelembe vétele alapján örömmel ajánlja fel az irodalmi emlékhelyek gondozására, újjáalakítására, új emlékszobák berendezésére, a meglévő gyűjtemény tudományos alapon való kiterjesztésére helyben kínálkozó erők segítségét, támogatását. Az intézmény országos jellegénél fogva felelősséggel is tartozik a helyi kezdeményezések eredményeinek helytállóságáért, az irodalmi vonatkozású kiállítások, múzeumok tartalmilag kifogástalan minőségéért. Ezért kötelességszerűen kéri, hogy a Megyei Múzeumi Igazgatóságok gondoskodjanak a meglévő emlékház-kiállítások muzeális anyagának érintetlenségéről, illetve a helyben tervezett berendezés, fejlesztés terveiről az Irodalmi Múzeumot tájékoztassák.

A Megyei Muzeumigazgatóságokkal való együttműködés viszonylag rövid időszaka alatt is már sok alkalom nyílt arra, hogy a múltból még fennmaradt hibák egy részétől közös erővel sikerült megszabadulnunk és úgy érezzük, hogy a Muzeumigazgatóságok további szervezeti és anyagi erősödésével, önállóságuk fokozódásával hovatovább háttérbe szorulnak a harmonikus együttműködést ma még gátló momentumok és a nehézségek együttes leküzdésével új, szép távlatok nyílnak meg az irodalmi hagyomány-ápolás munkájának e fontos részterülete elé.

Balkányi Enikő

A LEGUJABBKORI HELYTÖRTÉNETI ANYAGGYŰJTÉS TAPASZTALATAI

A PÉCSI JANUS PANNONIUS MUZEUMBAN

1960 július 1-ével kezdtem meg munkámat a pécsi Janus Pannonius Múzeumban, a legujabbkori helytörténeti és munkásmozgalmi emléktanyag összegyűjtése, gondozása és kiállításokon leendő bemutatása céljából szervezett osztályon. Az új osztály létrehozásával a múzeum funkciója teljesebbé és korszerűbbé vált.

Magyar irodalom- és történet szakos középiskolai tanár lévén, a pedagógiai munka mellett több mint három évtizede foglalkozom helytörténeti kutatással. Ez idő alatt kiadott munkáim a parasztság és munkásság szervezkedésével és kulturális életével foglalkozó helytörténeti monográfiák voltak. Kutató munkámat a felszabadulás óta a MTA erkölcsi és anyagi támogatásával végezhettem, ill. végzem.

A muzeum életével úgy állottam állandó kapcsolatban, hogy tanítványaimmal mind a történelmi, mind a művészettörténeti órákon tanultakat, ill. annak egy-egy nagyobb egységét a muzeumban látottak alapján /gyakran éppen a muzeumban/ foglaltam össze, mélyítettem el.

Adódott olyan alkalom is, amikor muzeológusi feladatok megoldásával, tevélegesen is részt vettem a muzeum munkájában. 1954-ben - mint kaposvári gimnáziumi tanár - a Somogy megyei pártbizottságtól harmadmagammal azt a feladatot kaptam, hogy társadalmi munkában segítsem megrendezni a megye munkás- és parasztmozgalmának történetét bemutató időszak kiállítást. Boldogan vettem bele magamat a gyűjtő munkába. Miután előzőleg már e témakör irodalmi feltárással behatóan foglalkoztam, nem jelentett túl nehéz feladatot az anyag felderítése és begyűjtése sem. A kiállítás, amelyet politikai és szakszempontról Gerey Ede főigazgató aktív segítségével hoztunk tető alá a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum helyiségeiben, a szakkörök ítélete szerint is jól sikerült. /Vidéki viszonylatban ez volt az országban az első ilyen kiállítás./ E kiállítás megrendezésében, politikai és technikai megoldásában közreműködve, sokat tanultam a muzeumi munka szakmai titkaiból.

Ilyen előzmények után, ezzel, a nem közvetlen előkészülettel kezdtem meg muzeológusi munkámat a pécsi muzeumban.

És most néhány szót a közvetlen előkészületről.

Állásom elfoglalása után egy félévet a muzeum belső életének megismerésével és a megye politikai, gazdasági és művelődéstörténetének alapos tanulmányozásával töltöttem el. A tájékozódásban és a részletekbe való behatolásban segítségemre volt az a körülmény, hogy kb. 15 éven át szinte kizárólag déldunántuli munkásmozgalmi és művelődéstörténeti kutatásokkal foglalkoztam. Új munkaterületem történelmének lényeges vonásaival tehát már tisztában voltam kaposvári tanárságom idején is. Az áttanulmányozott anyagból jegyzeteket készítettem. Hogy ez mennyire helyes és hasznos volt, azt az azóta eltelt évek igazolták! Szeretném hangsúlyozni, hogy a gyűjtőterület /megye, város, falu/ történetének szinte monografikus részletességű ismerete nélkül mozdulni sem lehet ebben a munkában!

E kor emlékanyaga tulnyomórészt személyi tulajdonban lévén, azok begyűjtése, megszerzése a muzeumi munka legnehezebb feladatát jelenti! A muzeum számára fontos és értékes tárgyakhoz a tulajdonosoknak feltétlenül méltánylandó, személyes emlékei fűződnek, amiért nem szívesen mondanak le birtoklásukról. Ha a tárgy megvásárlására irányuló ajánlatunkat nem fogadja el a tárgy tulajdonosa, akkor arra kell törekednünk, hogy legalább lefényképezését engedje meg. /Itt elsősorban irat- és fényképanyagra gondolok!/ Ez az eljárás eddig mindig sikeresnek bizonyult. Az esetek döntő többségében a kezdetben csak másolás céljából engedett eredeti dokumentumokat 1-2 db fotómásolat ellenében végül is a muzeumnak ajándékozzák.

Vannak, akik muzeumi értéket jelentő tárgyaikat kézpénzért hajlandók csak átadni a muzeumnak. Ez is érthető és méltánylandó szempont. Ilyen esetben az eladásra felajánlott tárgy értékének megfelelő összeg ellenében vásárlás útján szerezzük meg a felajánlott és nekünk is szükséges tárgyakat.

Tapasztalatom szerint azok a dolgok, amiket önként, eladás céljából hoznak be a muzeumba, általában nem a legértékesebb és nem a legfontosabb darabjai a feltétlenül begyűjtendő dolgoknak. Hogy a helyi és országos szempontból egyaránt legfontosabb dolgok bekerüljenek a muzeumba, vagyis, hogy a tervszerű gyűjtés ideális fokát elérhessük, mindenekfelett a lehető legszélesebb körökre kiterjedő helyismeretre és személyes ismeretségre van szüksége a muzeológusnak! Magamnak, mint a városban új embernek, ezt úgy sikerült kiépítenem, hogy bekapcsolódtam a TIT ismeretterjesztő és munkásmozgalmi előadássorozataiba, amelyek jó alkalmakat nyújtottak ahhoz, hogy munkás-veteránokkal és a polgári társadalom egykori vezető embereivel megismerkedhettem, velük közvetlen kapcsolatba kerülhettem.

Ez azonban már átvezet a módszer kérdésének a területére.

+ + +

Mind a munkás-veteránok, mind pedig az egykori polgári elemek részéről nem lebecsülendő erejű bizalmatlanságot kellett leküzdeni. Ami bizony komoly áldozatot kívánt időben, türelemben és tapintatban egyaránt! A módszer első és főkövetelménye tehát a bizalom megteremtése az emberekkel!

Ezt csak az emberekkel való gyakori személyes érintkezés, beszélgetés, egymás kölcsönös megismerése révén sikerült kiépíteni. Bizony, ez módszelett időigényes munka. de ugyanakkor hasznos is, mivel az emberekkel való beszélgetés fontos eszköze lehet a még megiratlan, tehát ismeretlen legújabbkori helytörténet feltárásának.

A különböző időben, más-más adatgyűjtőktől szerzett s 3-4 egybehangzó közlést már hiteles adatnak tekinthetjük, s e kellőképpen ellenőrzött adatok nemcsak a helytörténetírók számára jelentenek értékes, új forrásanyagot, hanem a gyűjtő muzeológusnak is hasznos iránymutatást adnak arra nézve, hol, kinél kellene, ill. lehetne még fontos tárgyi anyagot keresni és találni.

Akiket erre alkalmasnak ítélünk, azokat serkentsük, hogy emlékeiket, a munkásmozgalmában betöltött szerepüket, életmódjukat írják le a muzeumi adattár számára.

A gyűjtőkkel folytatott beszélgetések anyagának feldolgozása meglehetősen összetett jellegű feladat. Fel kell figyelnie a muzeológusnak az elbeszélésekből előtaruló munkáséletmódra, szokások ismertetésére, szólásmondásokra és dalokra is. Munkámnak ebben a vonatkozásában a pécsvidéki bányászélet felklórjának feltárásával foglalkozom.

A gyűjtőkkel folytatott beszélgetéseket észrevétlenül mindig úgy irányítom, hogy az adatközlő válasza egyfelől felhasználható legyen egy vagy több, bizonyításra váró állítás megerősítésére, ellenőrzésére, másfelől pedig új nyomokon való elinduláshoz.

Gyakran előfordul, hogy az adatközlő már nem emlékszik egyes dolgokra s ez rendszerint nyugtalanítja az illetőt. Addig jár-kelel hát kortársai, barátai között, míg pár nap, vagy pár hét múlva elhozza a „jobban emlékezőket” /akik azért emlékeznek „jobban”, mert kezükben hozzák a cáfolhatatlan erejű dokumentumokat is!/, s akik hamarosan újabb barátokat, ismerősöket hoznak magukkal, segítve tárgyi bizonyítékaikkal, emlékezéseikkel egy-egy ismeretlen vagy homályos helytörténeti kérdés tisztázását. Az ilyen módon, lassan-lassan gyarapodó létszámmal alakult ki a legújabbkori helytörténeti osztály körül az a lelkes és áldozatkész gyűjtőgárda, amely magva lett az 1962 őszén, a Hazafias Népfront megyei bizottságának szárnyai alatt megszervezett Pécs-Baranyai Műemlék- és Múzeumbarátok Köré-nek.

Az egyes emberekkel való tapintatos foglalkozással arra törekedtem, hogy belőlük nem formális, un. egyesületi tagot, hanem a gyűjtő munkában serényen tevékenykedő, a múzeum ügyét meggyőződésből, tudatosan szívéből viselő múzeumbarátokat neveljek. Olyanokat, akik ma már szabályként alkalmazzák azt az elvet, mely szerint nincsen az a megsárgult és rongyos ujságpéldány, irat, fénykép és bármiféle, a házban található, a padlásokon, kamrákban kallódó használati tárgy, amely ne lenne hasznos és esetleg éppen a legfontosabb darabja a helytörténeti és munkásmozgalmi gyűjteménynek. A módszer következő lépcsője tehát a gyűjtőmunka fontosságának tudatosítása.

Semmivel sem mérhető az az öröm, amit akkor érzek, amikor az egyszerű munkásgyűjtőknek megmagyarázom, miért értékes az általuk behozott darab, s ha látom, miként ragyog fel tekintetük a munkájuk hasznossága és értékessége fölött érzett boldogságtól, nem ritkán mély meghatottságtól. Az évekkel ezelőtt, számukra még megközelíthetetlennek tűnő múzeumban ma már otthonosan, családi-baráti közelségben és meghittsággal érzik magukat a legegyszerűbb műveltségű emberek is. És ez nem hogy nem ártott meg a múzeumnak, mint intézménynek és a múzeológus személyi és tudományos tekintélyének, ellenkezőleg: csak használt. Arról az őszinte tiszteletről és szeretetről, amellyel a múzeológus személyét és munkáját a legegyszerűbb emberek is körülveszik, csak a legnagyobb elismeréssel nyilatkozhatom. Hozzá kell tennem, hogy ez a viszony a kölcsönösségen épült fel, alakult ki. Amikor csak időm engedi, a legbuzgóbb múzeumbarátoknak hol egyikét, hol másikat otthonában is felkeresem. Állíthatom, hogy az ilyenfajta figyelem még egy ilyen népes városban is mély hatással van nemcsak a meglátogatott családra, hanem még a szomszédokra is. Nem egy ilyen látogatás hatására kaptunk éppen a szomszédoktól értékes dolgokat gyűjteményünk számára.

Az ajándékozott tárgyak átvételét néhány soros köszönő levélben is nyugtázzuk. Ezeket a leveleket kivétel nélkül minden ajándékozó /magánszemély éppen úgy, mint közület! / szívesen veszi és nagyra értékeli.

A tervszerű gyűjtés irányításának egyik módja az, hogy a muzeumbarátok előtt ismertetem munkatervem gyűjtési programjának közvetlen és távolabbi célkitűzéseit, vagyis azt, hogy egy-egy időszak kiállításomhoz milyen tárgyakra van szükségem a legsürgősebben, továbbá, hogy az egész gyűjteményanyag teljessége szempontjából mit kell gyűjteni állandóan és folyamatosan.

Ez az ismertetés nem valamiféle szervezett gyűlés, ill. értekezlet keretében történik, hanem alkalomszerűen, a rendszeresen belátogató muzeumbarátok egy-egy népesebb csoportja körében.

Az elmúlt száz esztendőre vonatkoztatva, a gyűjtendő tárgyak tematikáját az alábbiak szerint állítottam össze s a gyűjtőkkel is tudatosítottam:

1/ Nagy- és kisipari munkaeszközök. 2/ Munkaruhák; polgári és munkás ruházati cikkek. 3/ Egyenruhák. 4/ Személyes használati tárgyak. 5/ Butorok és háztartási eszközök. 6/ Zászlók. 7/ Jelvények. 8/ Plakettek, érmek. 9/ Pecsétek. 10/ Munkakönyvek, Wanderbuch-ok. 11/ Szakegyeleti-, párt- és társadalmi egyesületi tagsági könyvecskék. 12/ Bélyegek, szükségpénzek. 13/ Élelmiszerjegyek, részvények, zálogcédulák, nyugták, postai vevények. 14/ Plakátok, röpiratok. 15/ Helyi kiadású könyvek, ujságok. 16/ Különbféle iratok, magánfeljegyzések, naplók. 17/ Térképek, vázrajzok, tervrajzok. 18/ Emlékezések. 19/ Életrajzok. 20/ Gyár-, ipar-, nagybirtok-, termelőszövetkezet-történeti leírások. 21/ Családi és üzleti levelezések. 22/ Diplomák, okiratok. 23/ Kulturális és társadalmi egyesületek emlékműve. 24/ Fényképek, helyi képeslapok. 25/ Képzőművészeti alkotások. 26/ Hanglemezek, filmek, magnetofonfelvételek.

A tervszerű gyűjtés másik, jól bevált segítőjének bizonyult az a serkentő erő, ami az 1961 óta három alkalommal /1961. október, 1962. május, 1962. október/ megrendezett munkásmozgalmi és helytörténeti időszak kiállításaink hatásaként, minden alkalommal igen gyümölcsözően jelentkezett.

Hasonlóképpen eredményesen segítette elő a tervszerű gyűjtés munkáját a helyi és az országos sajtó, valamint a rádió hírszolgálat. Egy-egy, országosan is jelentős anyag megszerzéséről szóló híradás nyomán még más országrészekből is kapott a muzeum fontos és értékes tárgyakat, eddig még minden esetben - ajándékként. /Itt szeretném megemlíteni a muzeumbarátok önzetlen munkájának hangsúlyozására, hogy idáig csupán egy esetben fizettünk ki autóbussz-költséget a gyűjtőnek, akkor is mi küldtük az illetőt nagyobb mennyiségű anyag beszállítására. Ez azért jelentős mozzanat, mert a gyűjtők nagy része - a jól kereső fiatal bányászokat és gyári munkásokat kivéve - nyugdíjas munkás, akiknek beutazása a távolabbi városrészekből vagy éppen a bányatelepekről 4-10 Ft között mozog! /

Az első gyűjtők munkásveteránok voltak, akik nemcsak a saját maguk és mások tárgyi anyagát adták, ill. gyűjtötték be a muzeumba, hanem még abban is segítettek, hogy az egykori polgárság haladó gondolkodású tagjai is bekapcsolódjanak a muzeum gyűjtő munkájába. A gyűjtőmunkából ugyanis semmiképpen nem hagyhatók ki az egykori polgárságnak a muzeum munkája iránt érdeklődő képviselői

sem. Ezeknél ugyanis még a munkásmozgalmi dokumentumok is sokkal biztonságosabban és bizonyosabban maradhattak meg, mint a munkáosztály tagjainál, akik az állandó házkutatások, razziák és sok esetben az emigráció következtében megsemmisítették, vagy elvesztették legfőbb személyi tulajdonaikat is; míg a polgárságnál a kompromittáló iratok, tárgyak épségben megmaradhattak, mivel tulajdonosaik politikailag felette állottak a gyanúnak.

+ + +

Azoknak a száma, akik a legújabbkori helytörténeti anyaggyűjtésben eddig részt vettek, mintegy 200-ra tehető s 90 %-ban Pécs területén /beleértve a bányatelepieket is! / laknak. A gyűjtőmunkában állandóan tevékenykedő muzeumbarátok száma 40-50 körül mozog, munkások és volt polgári elemek, fele-fele arányban. Az idősebb generáció mellé fokozatosan felzárkózik a fiatalabb munkás- és értelmiségi generáció is.

A valójában a muzeumnak dolgozó gyűjtők számát hozzávetőlegesen sem lehetséges megállapítani. Éspedig azért nem, mert az egyes üzemekben tevékenykedő „hivatalos” muzeumbarátoknak /akik tagjai a Muzeumbarátok Köré-nek/ és e szervezeten kívül ugyan, de a muzeummal éppoly szoros kapcsolatban álló gyűjtőknek /ugyanis nem mindenki akar a Muzeumbarátok Köré-be belépni/ 50-100 munkás segíti összehordani az anyagot, ill. segít annak felderítésében.

Miként történik ez a gyakorlatban?

Egy egészen friss példával szemléltetem. /Az eset egyébként tipikusnak is tekinthető, mivel gyűjteményünk anyagának nagyobb része ilyen és hasonló körülmények között került és kerül be a muzeumba./

Az egyik bányatelepen működő „hivatalos” muzeumbarátunkat, egy fiatal vágárt, arról tájékoztatta néhány, a szomszédos üzemben dolgozó bányász, akik egy üzemi iroda költöztetésénél segítettek, hogy egy szekrényben több öltöny régi bányász-diszruhát láttak begyömösözve. „Arra gondoltunk - mondták - jó volna, ha ezek az öltönyök bekerülnének a muzeumba...” /Igen elgondolkoztató és biztató jelenség ez! /

A mi gyűjtőknek azonban a jelzett üzem területén befolyásos ismeretsége nem lévén, a további lépések megtételét reám hártotta. Én pedig megkértem egy bányafőmérnököt /szintén buzgó és „hivatalos” muzeumbarátot/, hogy nézne utána a dolognak s hivatali tekintélyével hasson oda, hogy a ritka kincsnek számító bányász-diszöltönyöket muzeumunk megkaphassa. Neki sem volt könnyű a dolga! De sikeresen megbirkózott a bürokratikus akadályokkal s két nap múlva közölte, hogy 7 /hét! / teljes és ép öltözet /zubzony, nadrág, „leobeni” sapka, nyakkendő, kesztyű/ a rendelkezésünkre áll. A szükséges hivatalos átvételi irat ellenében aztán már fiatal vágárunk hozta be a rendkívül becses „leletet”.

A gyűjtött anyag mennyiségét talán úgy tudnám jellemezni, hogy ez 1961.

évi 500 darabos gyűjtési tervszámot három és félszeres, az 1962-es 1000 darabos tervszámot is ugyanakkora eredménnyel sikerült teljesíteni. /Ehhez hozzá kell számítani még egy vásárlás útján megszerzett színház- és zenetörténeti gyűjteményt, amely egymagában 15-20-szorosát jelenti az évi tervnek./

Az 1963. évi terv is előző éviékéhez hasonló arányu eredménnyel zárult.

Meg kell jegyezni, hogy a gyűjtés eddig szinte kizárólag csak Pécs város területére korlátozódott. A megye területén végzendő gyűjtésre a következő években kerülhet csak sor. Ez elsősorban munkaerő kérdése. Ekkora anyag begyűjtése és feldolgozása többszörösen felülmúlja egy tudományos dolgozó teljesítőképességét. /A napi Ügyélforgalom átlagszáma: 8. Emellett erősen fellendülőben van a muzeumi anyagot tanulmányozó tudományos kutatók száma. Ebben az évben 35 esetben kellett tudományos kutatókat anyaggal kiszolgálni./

A begyűjtött és gyűjtendő legújabbkori helytörténeti anyag napról-napra növekvő aránya /vegyük tekintetbe, hogy a gyűjtés területe időben napjainkig terjed!/ gyors tempóban növeli a muzeumi munka e legfiatalabb ágának jelentőségét és tekintélyét. Bizonyos, hogy jelentősebb iparvidékeink muzeumaiban a legújabbkori helytörténeti és munkásmozgalmi emlékek gyűjtése és gondozása létszámban is növekvő tudományos és adminisztrációs apparátus működését fogja igényelni.

Szabó Gyula

NÉHÁNY GONDOLAT KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSAINK MUZEOLÓGIAI PROBLÉMÁIHOZ

A muzeumi terület az elmúlt időszakban számtalan tanujelét adta azon fáradásának, hogy - a kiállítások anyagán keresztül új típusú ismeretszerzést nyújtva - a közönséget érdeklődési körébe kapcsolja. A muzeum gondolatokat érlelő környezetével a különböző összefüggések felismerését teszi lehetővé, az irodalmi, zenei képzés mellett képes nyújtani mindazt, ami tárgyiasságával, színességével sokkal többek számára lehet emléket idéző, mint a pusztán auditív élmény. Meggyőződhattünk arról, hogy muzeumaink képzőművészeti tárlatai mindig vonzerőt jelentettek. A tárlatok mondanivalója, didaktikus és esztétikai céljainak megfelelő kihangsúlyozása egyaránt szolgálja a világnézeti és esztétikai nevelést.

Egy-egy kiállítás kellő előkészítése minden esetben komoly problémát jelent a rendező számára. Nem elégséges képzőművészeti tárgyak egymás mellé sorolt esztétikus elhelyezése - ha formailag mégoly elfogadható is - ha a tartalom, a belső kifejező erő nem jut érvényre, ha a logikai felépítés által nem

bontakozik ki a mondanivaló fontossága. Mert a képzőművészeti tárgyak - tetszetős külső megjelenítési formáikon túl - fontos társadalmi felismerések hordozói is s a kiállítások helyes felépítése esetében az egyes korok társadalmi problémáiról adnak gazdag benyomásokat.

El kell ismerni, hogy az elmúlt esztendőik során tiszteletreméltó gyakorlatra tettünk szert, sok olyan tárlatot rendeztünk, melyek valóban a szocialista tudat kialakításához, s szellemi felemelkedésünk fontos célkitűzéseivel vittek közelebb.

Ha egyetlen művész, vagy több tagból álló művészcsoporthoz műveiről, de akár valamely téma szerint összeválogatott alkotásokról van szó, a kronológiai sorrendnek egybe kell fonódnia a logikai megfontolásokkal. Ezen a téren számtalan nehézséget jelent sok esetben, hogy fontos művek egymásmellettségét kell felbontani, éppen a kibontakoztatni kívánt logikai felépítés érdekében. A helyes elv arra indít, hogy mindig a célnak rendeljük alá az egyéb szempontokat s okos kompromisszummal arra törekedjünk, hogy a tartalom és forma kérdésében a megkívánt egyensúlyt biztosítsuk.

A művész korának beható vizsgálata elengedhetetlen fontosságú, mert ezáltal - a marxista kutatómódszer alkalmazásával - alkotásainak, életművének megértésében teljességre törekedhetünk. A kor tanulmányozása egyúttal a különböző társadalmi rendszerek művészetpolitikájának megismerését is elősegíti. Ha a kiállítás korba helyezve vizsgálja a művészt, komplex ismeretek megszerzéséhez vezethet. Nemcsak a művész alkotásainak felsorolására nyílik alkalom, hanem a logikai sorrend betartásával - különösen nagyobb életmű esetében - az ábrázolásokon keresztül egyúttal a kor mentalitása, szelleme is feltétlen érvényre jut. A képzőművészeti alkotás a saját korát tükrözi, az alkotó művész a felfogása szerinti állapotot rögzíti. A kifejezési mód a tartalom belső feszítő erejének külső burka mindenkor szubjektív formában érvényesül, ilyenformán ugyanazon kornak más-más társadalmi rétegéhez tartozó művésze különbözőképpen nyilatkozik meg. Mondanivalójában azonos téma is a társadalmi valóság felismerésének, vagy éppen elkendőzésének jegyében foganhat - a művész világnézeti beállítottsága szerint. Sokoldalú, tudományos elemzés döntheti csak el egy-egy szövevényes, olykor egymással ellentétes adatokban bővelkedő életmű megértését. A művészettörténészek feladata mind mélyebbre hatolni a rendelkezésre álló kutatási területen a mind exaktabb ismeretek felderítésében. A gondos előkészítő munka eredményei nyújthatnak csupán biztonságot a kiállítás rendezésében. Területünkön más szakágak kutatói néha a fent említettek figyelmen kívül hagyásával mondanak ítéletet a képzőművészeti kiállításokról. Holott célunk azonos. Nemcsak gyönyörködtetni akarunk, hanem a rendelkezésre álló anyaggal tanítani is. Esetünkben a társadalmi feltételek tanulmányozása mellett többek között a stílus, a fogalmazás, esetleges külföldi hatások, régi hagyományok, helybéli sajátosságok feltárása is súlyt kap.

Az elmúlt esztendőikben rendezett budapesti, vidéki külföldi kiállítások szinte végtelennek tűnő sora bizonyította, hogy sok esetben súlyos áldozatok

árán, olykor a lehetetlent is megkísérelve a muzeumainkban fellelhető műtárgyak tömegét juttattuk a közönség elé, olyan forgalmat bonyolítva le évről-évre, melyhez fogható bizonytalannal nem található művészetünk eddigi történetében. Az áldozatos munka szép eredményeket hozott, hiszen csak egy-egy országos muzeum látogatóinak száma is jóval meghaladja a százezret. A lassan elláthatatlanná váló feladatok, szakemberek túlterhelése, raktári problémák, megfelelő csomagoló eszközök elégtelensége azonban arra intenek, hogy műtárgyainkkal a jövőben meggondoltabban gazdálkodjunk.

Ugyanis az egyre nagyobb igényekkel jelentkező képzőművészeti érdeklődés kielégítése nem látszik lassan elégségesnek a megszokott rendezéshez. Célunk kell legyen, egyre többet adni egy kiállításon belül s itt nem mennyiségbeli duzzasztásra kell gondolnunk, hanem tartalmi feljavításra.

Ez a felismerés kell vezessen bennünket arra a meggondolásra, hogy újabb ötletek felvetésével minőségi vonatkozásban kísérjünk meg gondolatokat, terveket kiérlelni, - ezután még szélesebb területen kell tudatosítani a képzőművészet fontosságát.

Meggyőződhetünk arról, hogy munkánkat mind szélesebb figyelem kíséri. A társadalmi viszonyokban bekövetkezett változások nyomán beállott gyorsan növekvő kulturális igényekkel és lehetőségekkel a nagyvárosokban, de különösen a falvakban nekünk is számolnunk kell. A soronkövetkező feladat tehát kettős:

1./ Tovább szélesíteni a képzőművészet népszerűsítését, hogy kiállításaink célkitűzései még hatásosabban szolgálják és fokozottan vegyék számba műtárgyaink védelmének követelményeit is. Segítséget jelentenek majd a Művelődésügyi Minisztérium Muzeumi Főosztályának határozata alapján létrejövő didaktikus kiállítások is.

2./ Ahhoz azonban, hogy a népszerűsítés terén a művészeti közvélemény nevelése tekintetében többet adjunk, többet kell feltárni a tudomány számára is.

A tudományos munkatársak az elmúlt évek alatt már bebizonyították rátermettségüket, mozgékonyosságukat a kiállítások rendezésében s kutatásaik komolyságát azok előkészítésében. A legutóbbi évek soronkövetkező, sürgetett rendezési hullámai azonban nem egy muzeológust vontak el az elmélyültebb kutatómunkától s ennek nemcsak a muzeum, de az egész terület vallotta kárát. Minthogy célunk a helyes egyensúly kialakítása, a népszerűsítő munka szélesítése mellett elengedhetetlen fontosságú a mélyreható kutatások folytatása. A sokrétűbbé, bonyolultabbá váló feladatok megkövetelik, hogy annál szorosabb kapcsolat, jobb együttműködés alakuljon ki az országos művészeti muzeumok és a vidéki muzeumok művészettörténeiséivel, valamint a vidéken dolgozó tanácsi apparátusokban tevékenykedő és pedagógusként működő, a tudományos ismeretterjesztés ügyét szívében viselő kollegákkal. Másrészt még kiaknázatlan lehetőségeket kínál a vidéki, mind nagyobb művészi erőt jelentő művészecsoportok munkája. A népszerűsítés ügyén tulajdonképpen saját művészi fejlődésük is szükségessé teszi a környezetükkel kiépítendő szo-

rosabb kapcsolatukat.

Ahogy mindenütt a világon, a vidéki-, tájmuzeumokban elsősorban a saját gyűjtésből, saját anyagból rendezett kiállítások jelentenek vonzerőt, úgy nálunk is ennek a szempontnak szemelőtt tartásával kell az egyes muzeumok változó képzőművészeti kiállítási tervét kialakítani. A MIK vándorkiállításait és a Múcsarnok élő, modern művészek műveiből összeállított rendezvényeit is szaporítani kell. A nagyobb centrumok számára feltétlenül lehetőséget kell nyújtunk a fővárosi muzeumokban rendezett jelentősebb tárlatok forgatására, az eddigi gyakorlat szerint.

Ezeknek a jelentős tárlatoknak a megrendezése a fővárosban is évről-évre egyre több gondot ad. Változatosabbá tételükre komplex képzőművészeti témák kialakítása által ujezerúséggel jelentkezhetnek. Köztudomásu, ugyanis, hogy a közönség legszívesebben a képműveket látogatja és a szobor- és grafikai rendezvények sokkal kevesebb látogatót vonzanak. Ha ezzel a felismeréssel beérnénk, akkor csupán festményeket kellene bemutatni. Mivel azonban célunk a képzőművészet mind teljesebb megismertetése, - éppoly fontosnak tartjuk a szobor-, érem-, vagy grafikai anyag népszerűsítését is. Ha a közönség szívesebben időzik a festmények előtt s kevésbé merül el az egyéb technikák élvezetében, mutassuk be azokat együttesen, például a kortársak művészetét. Így a festmények kedvéért egyben tudomásul veszik, majd később már igényelik a többi műtárgy jelenlétét is. Ugyanez áll az ismeretterjesztő előadásokra is. Hasonló felépítésű előadásoknál a kedvelt festő mellett a közönség meg fogja hallgatni a kortársak egyéb irányú művészi törekvéseiről szóló magyarázatot is.

A muzeológus nemcsak kutató, hanem a népművelés hivatottja is, ezernyi színes vállalkozás izgalma kell, hogy fűtse. A pszichiáter szívósságával és érzékével kell kutatnia, állandó kísérletezés mellett és helyes érzékkel kiválasztani a lehetőségeket újabb módszerek kialakítására, - végső fokon a közönség megnyerésére.

Mivel a „szenzáció” a mi korunk betegsége is a muzeum is kénytelen élni a lehetőségekkel. Egy-egy régen nem látott műtárgy kiemelése például mindmáig kitűnő vonzerő lehet.

Egyes korok vizsgálatánál célravezetőnek látszik a komplex kiállítások szélesebb értelmezése és megvalósítása is. Az iparművészettel karöltve, butor, vagy fém, textil, vagy szőnyeg, porcelán, vagy üveg s ezernyi más lakádiszító, berendezési tárgy bemutatásával a társadalmi vonatkozások sokkal gazdagabb feltárása lehetséges.

A művészetek egymással való összefonódásának ténye hosszú évszázadok óta bebizonyított. Ady épp úgy a forradalmi „új” harcosa, mint Bartók, vagy a Nyolcak. Amikor alkalom nyílik, előadás keretében is kíséreljük meg a kor hiteleségének erejét ezekkel az eszközökkel fokozni.

Vitathatatlan, hogy rendezési technikánk is felfrisítendő szorul. Európa képtárait, kiállítóhelyiségeit látva szernyi ötlet, s itthon is hasznosnak látszó megoldás kínálkozik. Nem pusztá másolásra gondolunk - erre korlátozott anyagi lehetőségeink sem elégségesek - de a példák termékenyítő erejére hívjuk fel a figyelmet. Feltétlen eredményt hozó lehet a nagyobb összmunka kiállításrendező csoportunkkal, továbbá ha az elmúlt évek folyamán külföldön járt s a kiállítókat tanulmányozó kollegák együttes megbeszélésen vitatják meg élményeikből mindazt, ami e téren felhasználható.

A kiállítás rendezése mind magasabb szinten állandóan megújuló tevékenység, amely sok egymásba kapcsolódó tudományos részfeladatban történő elmélyülést, fáradságos kutatást igényel. Csakis ily módon számolhatunk azzal, hogy a közönség célkitűzéseink szerint reagál. Ha a kiállítás előkészítése nem alapos, a tárlatrendezés nem elég körültekintéssel történik s ellaposodik a mondanivaló, a közönség szeizmográfyszerű érzékenységgel válaszol annál is inkább, mert soraikban most már ott találjuk az elmúlt évek során képzőművészeti kulturánk iránt fogékonyvá vált olyan tömegeket, melyek korábban ismereteik ilyen irányú fejlesztésére nem gondolhattak.

Eredményeinkkel azonban még mindig elégedetlenek vagyunk, mert sokak érdeklődését mindmáig nem sikerült felkeltenünk. Pedig több kísérlet bizonyítja, ha törődéssel, lelkiismeretességgel, népszerű nyelven érdekes előadást, tárlatvezetést tartunk, az előadó színes, közérthető magyarázata nem maradhat hatástalan, széles lehetőségek nyílnak az élet igazságainak, értelmének, szépségének mélyebb átérzésére.

Népünk számára friss megújító erőt jelent a képzőművészetek nagyobbarányu megbecsülése, mert a bennünket körülvevő világ rögzítésének művészi élménye, társadalmi tudatra, izlésre, a művészi produktum megbecsülésére nevel. Ezen munkálkodni a muzeológus felelős hivatása.

Telepy Katalin

RÉGÉSZETI LELETBEJELENTŐ HÁLÓZAT SZOLNOK MEGYÉBEN

A területen dolgozó régész-muzeológus munkájában mindennapi problémát jelentenek a leletbejelentő hálózattal kapcsolatos elvi, módszertani és gyakorlati kérdések. Mint állandóan panaszoljuk, kevesen vagyunk, a régész nem lehet ott mindenütt, ahol ekét akasztanak a földbe, ahol kubikusbrigád vagy egy talajgyalu munkába kezd. A lelkiismeretünk diktálta igény viszont maximális, szeretnénk minden felbukkanó leletet muzeumba menteni. Valószínű ugyan, hogy e maximális igény még a sűrűn lakott európai kulturtájon is legfeljebb néhol, szűk

kis térképfoltokon nyer száz százalékos kielégítést, mégis helyes, ha igényünket elvi síkon fenntartjuk. Nem árt azonban, ha emellett felméréseket végzünk: Mit szól az elvhez a gyakorlat? Honnan, hogyan kaphatunk segítséget? Milyen mértékben, milyen keretek között, s milyen befektetések árán várhatunk valamit a leletbejelentő hálózattól, a társadalmi munkaerők bekapcsolásának e nem éppen új módszerétől. S e felmérések alapján próbáljunk reális tervet készíteni maximális igényeinkhez. E problematika nézőpontjából vázolom és kommentálom a szolnoki /Szolnok megyei/ muzeum viszonyait, munkáját, eredményeit és problémáit.

Szolnok megye kiterjedése 5571 km², régészeti szempontból fontos, értékes, leletekben bővelkedő terület. A megyében mindössze egy régész-muzeológus dolgozik, a távlati terv szerint 1965-től kettő. Az 50-es években - egy rövid időszakról eltekintve - lényegében még nem volt a megyében szakmuzeológus. Mégis az 50-es években indult meg a megye bejelentő-hálózatának kialakítása. Előnyt jelent, hogy a nagy területen viszonylag kisszámú helység osztozik, 84 falu és mezőváros. A hálózat kiépítésében így kezdettől lehetett arra törekedni, hogy minden helységben legyen legalább egy leletbejelentő muzeubarát. Sikeresen elérni, hogy ilymódon ma már a helységeknek mintegy 70 %-át, a terület 80 %-át ellenőrzés alatt tartjuk. A szervezett támaszpontokon kívül azonban jelentős tény az is, hogy igen nagy számú alkalmi bejelentőnk van. Emberek, akikhez valamilyen formában eljutott már a muzeumi propaganda, tudnak a muzeumról, ismerik munkájának jellegét, s így ha saját cipőjük orrához ütődik a kőbalta, behozzák.

A vázolt viszonyok mellett a Szolnoki Muzeumhoz eljut átlag évi 40-50 leletbejelentés, illetve leletbeszolgáltatás. Ennek mintegy fele a szervezett, másik fele az alkalmi bejelentőktől származik.

Kik a szervezett bejelentők? Hogyan történt szervezésük? Milyen munkára képesek? A szervezett bejelentővel kapcsolatos igényünk az, hogy képes legyen átfogó figyelemmel kíséreni a lakóhelyén folyó földmunkákat, képes legyen ezekről rendszeres tájékoztatást adni a muzeumnak. Azon túl tehát, hogy lakóhelyüket jól ismerő, mozgékony munkatársakra van szükségünk, automatikusan adódnak bizonyos munkaköri feltételek is. Legelőnyösebb, ha segítők

1. vezető beosztású agronómus, aki napi munkájából adódóan rendelkezik a szükséges áttekintéssel,

2. pedagógus, aki a mozgékony ifjúság mindenrová eljutó hálózata révén tarthatja kezében lakóhelye területét, vagy

3. tanácsi tisztviselő, aki mint hivatalosan és nem hivatalosan a helyi község szereplője értesül lakóhelyének legkülönbözőbb eseményeiről.

E felsorolás sorrendjét a tapasztalat adja, hálózatunk legtöbb és leghasznosabb munkása valóban agronómus, utánuk a pedagógusok, majd a tanácsi dolgozók, s végül az „egyéb” népes kategóriája következik. Feltűnő, hogy az „egyéb” kategóriában is jobbra értelmiségiek találhatók, jelezve, hogy a munkaköri adottságok mellett leglényegesebb tényező, a speciális és aktív érdeklődés elsősorban bennük található meg. Egyetlen állandó paraszt-bejelentőnk nemcsak kivételes, de ténylegesen is extrém eset. Apróság, de érdekes tény emellett, hogy

- szemben a korábbi évtizedek tapasztalataival - úgy látszik, hogy már nem számíthatunk az orvosok érdeklődésére.

Jelentős momentum, hogy aktiváinkat tulajdonképpen nem kellett különösebben „megnyernünk” a régészeti kutatómunka programja számára, helyesebben: az úgyszeretet oltóanyagát nem közvetlenül a hálózat kiépítésén fáradozó régész fecskendezte a kiválasztott agronómus bőre alá. Ma működő segítőkink zömükben hosszú évek vagy inkább évtizedek óta az úgy „szerelmesei”, gyakran ártalmatlan házi magángyűjteménnyel és a helyi múzeum megalapításának szunnyadó és fel-fellobbanó gondolatával. Csupán megtalálni kellett őket, személyes kapcsolatokat létesíteni velük s ezzel beállítani őket egy nem tulságosan hangsúlyozott, nem látványos, de annál inkább ténylegesen létező szervezeti keretbe. A bejelentő hálózatot tehát első fokon nem építjük, hanem hódítjuk. Csak második lépésként következik a meghódított föld építése: az egyéni ambíciók helyes irányba terelése - nemegyszer megfékezése -, az aktivák rendszeres látogatása és muzeumi viszontlátogatásuk fogadása, ellátásuk bizonyos minimális alapirodalommal, és nem utolsósorban munkájuk látható megbecsülése, mint a muzeológus legmunkaigényesebb feladata.

A fenti módon szervezett és „karbantartott”, falunként egy ember sűrűségű hálózat a Szolnok megyei tapasztalatok szerint alkalmas arra, hogy a véletlenszerűen felbukkanó fontosabb, feltűnőbb régészeti leleteknek legalábbis zömét vagy jelentős részét muzeumba juttassa, a megbolygatott lelőhelyekről hirt adjon. Természetesen nagyok az egyéni különbségek; a legsikerültebb esetekben azonban elegendőnek mondható a falunkénti egy ember. Tiszaszöllős vagy Tiszaföldvár községet például egyetlen emberrel biztosítottnak látom.

Semmiképpen sem elegendő viszont egyetlen ember a nagy határu mezővárosok ellenőrzésére. Itt csupán a honismereti szakkörök jelenthetnek megbízható támaszpontot. Példa lehet Mezőtúr esete, ahol a szakkör mozgótagja - a tipikus eset - egy órásmester, nagy erőssége a tanács mezőgazdasági osztályvezetője, s nélkülözhetetlen bázisa a mintegy 6-8 aktív szakköri tag - főleg pedagógusok. E szakkör évi 4-8 használható minőségű leletbejelentéssel igazolja megnyugtató hitünket: Mezőtúr járásnyi kiterjedésű határa ellenőrzés alatt áll.

Felbecsülve a bejelentőhálózat kiépítésében elért eredményeket úgy látom, hogy a Szolnok megyében folyamatosan előkerülő fontosabb leleteknek, megbolygatott lelőhelyeknek mintegy 40-50 %-a jut időben a múzeum tudomására. A kedvezőbb becslés ellen szólnak azok a jelek, melyek a beszervezett területek aránytalanságaira figyelmeztetnek: a rendben hitt Jászapátiról a múlt évben egyetlen leletbejelentés sem érkezett - ugyanakkor a Bánhalmi Állami Gazdaság területén a valóban jól dolgozó aktivák - egyetlen év alatt 3 számottevő leletmentést készítettek elő. Hiszem azonban, hogy a 40-50 %-os reális becslés országos viszonylatban jó eredménynek mondható.

Nem lenne azonban teljes a képünk, ha most visszajára nem fordítanánk a dicsekvést: a jól szervezett Szolnok megyében az előkerülő leleteknek, lelőhe-

lyeknek 50-60 %-a pusztul el - és fel nem tennék a kérdést: mik a fejlesztés lehetőségei? S itt két fajta korlátról kell szólni.

Uj támaszpontok, leletbejelentők bekapcsolása jelentős számban már nem lehetséges, mivel ahol erre alkalmas emberek voltak, azokat már megtaláltuk és bekapcsoltuk. És meg kell vallani, hogy az utánpótlás nem jelentkezik. Mint már leirtam, e munkában elsősorban az értelmiségre számíthatunk. A munkaidő csökkenése az értelmiség szabad idejének egyelőre egyre fokozódó igénybevételét hozza. Ha bárki értelmiségi társadalmi aktivitást érez és mutat, aktivitását számos más intézmény, program használja fel sokkal szerencsésebb konkurrenciális feltételekkel, mint a muzeum. A fiatalságra nem igen számíthatunk. De más szempont is keresztezné utánpótlás-reményeinket. A hálózatban ma dolgozó aktívaink zömükben „az ügy szerelmesei”, dilettánsok, nemegyszer már-már félresiklott emberek, felénk tassító rugójuk többnyire egy szerencsétlen pályaválasztás vagy más hasonló seb. Ma még vannak, és foglalkoznunk kell velük az ő érdekükben és a muzeum érdekében, egyrészt csak azért, hogy leletbejelentő hálózatunk legyen, talán még inkább, hogy kárt ne tegyenek /„ásatás”, muzeumalapítás/. Megszervezve hasznos munkaerő - bár kiszámíthatatlan, hogy a szervezési költségeket megtérítik-e. Tehát vannak. Reméljük viszont inkább azt kell, hogy társadalmi átalakulásunkban ez a típus eltűnik.

A hálózat bővítésének másik korlátja kapacitásunk szűk volta, a szakmunkaerő hiánya. Az évi 40-50 leletbejelentés 25-30 kiszállást, motorkerékpáros te-repszemlélt szűl, s ez 12-15 munkanap. /Eredménye: 15-20 topográfiai értékű és csak maximum 10 magasabb értékű lelet, leletegyüttes./ A hálózat „gondozása”, „karbantartása”, számtalan személyes találkozásba, kiszámíthatatlan mennyiségű munkaórába kerül, nem is szólva a szakkörökről, amelyek ráadásul minimálisan évi 2 előadást is igényelnek. A szélesített hálózattal járó munkatöbbletet a jelenlegi kapacitás semmiképpen nem bírná. De nem tudná a hálózatot kihasználni sem, hiszen leletmentési kapacitásunk is a végsőkig van feszítve, de még a „nagyobb választékból gondosabb szelekció” programja sem valósítható meg: már válogatni sincs időnk. Le kell tehát szögezünk: a hálózatot az eddigi módszer szerint nem fejleszthetjük. De különösen nagy hiba lenne újabb szakkörök felelőtlen létrehozása.

Jelenlegi 40-50 százalékos eredményünk a felső határ tehát? Semmiképpen sem. A területéért felelősséget érző muzeológusnak ragaszkodnia kell az elméletileg 100 %-os leletvédelemhez. Ha ma hajlandók is lennének engedni ebből, 30 év múlva feltétlen fejűnkre szállna érte a következő generáció keserű vádja. Felvázolom tehát azokat a terveket is, amelyekkel a célt megvalósíthatónak látom. Ha néhol tulzónak, túl igényesnek tünnének e tervek, legyenek részben csak „távlati” tervek. Leírásuk azonban ma már belső kényszer.

1./ A kapacitás növelése feltétlenül szükséges. A megyei muzeumnak legalább egy szakmuzeológusa kell hogy foglalkozzon munkaideje egészében a társadalmi aktívakkal.

2./ A „lelkes barátok” rendszerét előbb-utóbb fel kell váltani a reguláris hadsereg rendszerével. A „régészet szerelmeseinek” ujratermelése egyrészt elvi szempontból nem helyes, másrészt nem is igen lehetséges, s a muzeumi törvény gyakorlati érvényesülése is csak úgy lehetséges, ha nem vagyunk oly végletesen rászorulva az ingyen jóindulatra. Valóban használható s emellett felelősséggel, sőt munkafegyelemmel is tartozó hálózat csakis úgy lenne kialakítható, ha a bekapcsolt pedagóg órakedvezményt, az agronómus külön díjazást kapna munkájáért. A bejelentő hálózat így hivatalos szervezetté válna, s alapképzésükről is csakis így lehetne kielégítően gondoskodni, tanfolyamok útján. A leendő muzeumbarátokat a megyeszékhely és két vidéki város ifjúsági muzeumi szakkörében máris inkább egy ilyen, hivatalos, mintsem a jelenlegi szervezet számára készítjük elő.

3./ Végezetül kanyarodjunk vissza az „alkalmi bejelentők”-höz, akiknek máris leletbejelentéseink felét - s nem is rosszabbik felét - köszönhetjük. Számuk rohamosan növekszik, párhuzamosan a muzeum társadalmi tekintélyével, ismeretterjesztő munkánk mennyiségi és minőségi gyarapodásával. Míg a szervezett bejelentők általában értelmiségiek, az alkalmiak zömben parasztok és munkások. A szervező munka elmarad tehát, marad csupán a hasznos befektetés: kiállítás, tárlatvezetés, előadások, újságcikkek, a helyi rádió és a kiadványok. Nem iron le részletesen, miként használja ki e lehetőségeket a Szolnoki Múzeum, hiszen ez már más kérdés, külön téma. Csak aláhuzom, hogy ez az a pont, ahol a muzeum kettős funkciója, kutatás és ismeretterjesztés szorosan egybe nő. S míg a szervezett aktívák gondozásának munkája rentabilitás szempontjából erősen kérdéses, itt feltétlen optimizmussal mondhatjuk, hogy a befektetés megtérül. Egyrészt leletbejelentések, másrészt tájékozott, műveltebb emberek formájában. Fontos azonban, hogy szemelőtt tartjuk a célt: az ásatáson elhangzó ismeretterjesztő előadással nem lelkes aktívákat, az ügy számára „szerelmeseket” akarunk fogni vagy csinálni, nem nosztalgiát önteni egyesekbe egy szerencsére vagy sajnos elég érdekes szakma iránt, hanem egészségesebb és valószínűleg hasznosabb tájékozott embereket nevelünk a muzeumi törvény és főként a muzeum céljainak ismeretére. A leletbejelentő-hálózat ily módon létrehozott második frontja legalábbis betömheti az első front réseit. Perspektivikusan talán többre is hivatott.

Az ismeretterjesztő munka, s így e „második front” építése Szolnok megyében igen szép eredményekkel dicsekedhet. Annál feltűnőbb az országos szint elégtelensége. Kivéve egyedül a kiállítások ügyét, valamennyi műfaj kihasználatlanul áll. A muzeumi ismeretterjesztés valóban külön kérdés, más téma. De itt is kapcsolódik tárgyunkhoz: ha nivóját országos átlagban nem emeljük, a mulasztásnak az egész muzeumügy, kutatómunkánk társadalmi megalapozottsága fogja kárát vallani, többek közt e nagyon fontos második aktív-front terén fognak súlyos hiányok jelentkezni.

Egy megyei muzeum problémáján keresztül igyekeztem felvázolni a leletbejelentő hálózattal kapcsolatos szerteágazó problematika cseppjét. Okos volt egyrészt, mert olyan csepp ez, melyben sokminden egyéb is tükröződik, - másrészt a tanulság reménye s a közös előbbrejutás reménye a megoldásban. Még csak azt

tenném hozzá: Gyanitom, hogy Szolnok megye a vázolt problémák megoldásában viszonylagosan előbbre van, eredményeink más megyékhez képest nem rosszak. Ha elgondolom, hogy vannak megyék, ahol nem leletjelentő hálózat, de még egy régész sincsen...

Csalog Zsolt

A BORSOD-ABAUJ-ZEMPLÉN MEGYEI MUZEUMOK BARÁTI KÖRE

A Megyei Tanács felügyelete és irányítása alatt megalakult megyei muzeumok szervezete szükségessé tette a muzeumok társadalmi támogatásának átszervezését. Ennek megfelelően a régi miskolci Muzeumi Bizottságból, amelynek működése gyakorlatilag már megszűnt, 1962 őszén megalakult a - hatáskörét a megye egész területére kiterjesztő - megyei Muzeumok Baráti Köre szervezet. Céljával a muzeumi terület népszerűsítésének előmozdítását, a megye történelmi, kulturális értékeinek megóvását, haladó hagyományok ápolását tűzte ki.

Ennek a célkitűzésnek a realizálása változatos formákat követel meg. Kétségtelen, az is nagy eredményt jelent, ha minél szélesebb körben tudjuk népszerűsíteni a muzeumi gondolatot, megértetni, hogy valójában mi is az a muzeum, de ez önmagában nem elegendő egy muzeumbaráti szervezet életbentartásához. Általában a muzeumbaráti körök tagjainak egy részét kitevő, a muzeumnak passzív, csupán tagságával támogatást nyújtók mellett, a Baráti Kört összetartó erőt azok jelentik, akik aktívan is részt akarnak venni a muzeum tevékenységében, bekapcsolódni munkájába. Valójában rajtuk alapszik a Baráti Kör működése. Igen sok függ tehát attól, hogy milyen tevékenységi területeket, formákat tudunk nyújtani ezeknek a tagoknak, hiszen munkájuk nélkül a Baráti Kör fennállása csak névleges lesz.

A Borsod megyei Muzeumok Baráti Köre megalakulásakor az általános célokat konkretizálva legfontosabbnak a múlt kallódó emlékei, a régészeti, néprajzi és helytörténeti tárgyak megmentésének feladatát tűztük ki. Ezt különösen indokolta az, hogy Borsodban hosszú évek óta nem folyt sem szervezett helytörténeti, kivéve Miskolcot, sem régészeti munka, így hiányzott az a szervezet is, amely ebben segítségére lett volna a muzeumnak.

E feladat megvalósítása csak a Miskolcon kívüli csoportok megszervezése útján érhető el. Ózdon, Keleméren, Tokajban alakultak ki így alcsoporthoz és váltak részeivé a megyei baráti körnek. Most szervezzük a mezőkövesdi muzeumbaráti csoportot.

A vidéki csoportok mindegyike aktív munkát fejt ki megfelelő területén.

a fentiekben meghatározott feladatkörben. Tokajban főleg néprajzi, Keleméren és környékén helytörténeti, míg Ózdon hely- és gyártörténeti anyag gyűjtése folyik. Az utóbbi helyen most alakult meg a környék néprajzi anyagát gyűjtő szakcsoport.

Külön kell szólnunk az ózdi muzeumbaráti kör régészeti megfigyelő, leletbejelentő tevékenységéről. Noha a többi csoport is azonnal jelenti a tudomásukra jutó, veszélyeztetett lelőhelyet a miskolci muzeumnak, szervezett, terepbemjárással összekötött lelőhelymegfigyelés itt folyik. A baráti körön belül külön régészeti szakcsoport alakult, amelynek tagjai rendszeresen figyelik a környék régészeti lelőhelyeit. Bekapcsolták ebbe a 102.sz. Ipari tanuló Intézet diákjait is, akik - többnyire falusiak lévén - érdeklődnek a falujukban talált régiségek, lelőhelyek iránt, erről beazámolnak, s a baráti kör tagjai megtekintik azokat, veszélyeztetettség esetén értesítik a Herman Ottó Muzeumot. Ilymódon, mindössze egy év leforgása alatt Ózd és környéke területéről máris nagyszámú régészeti lelőhely leírását, térképét és esetleges felszinen található leletanyagának jellegzetes darabjait kapta meg a Herman Ottó Muzeum. E tevékenységhez fűződik a nevezetes centeri emberalakú urnák negyedik példányának megmentése is a pusztulástól. Minden reményünk megvan arra, hogy a jövőben a Sajó felső szakaszán nem fog elpusztulni lelőhely, a veszélyeztetettségről minden esetben értesíteni fogunk.

Természetesen, az a széleskörű tevékenység, amit e téren az ózdi baráti kör folytat, rejthetne magában veszélyeket, azt, hogy saját maguk próbálnak kutatást indítani a felfedezett lelőhelyeken. Ugy látjuk azonban, s a gyakorlat is ezt mutatta, hogy sikerült megtalálnunk a megfelelő embereket, akik megértik, hogy ezek pótolhatatlan károkat okoznának. S mivel ez esetben a régészeti szakcsoport vezetője az Ipari tanuló Intézet igazgatója, a diákok részéről sem fenyeget ez a veszély. Szép példáját mutatja az ózdi baráti kör munkájának az elmúlt évi muzeumi hónapban a gyártörténeti és régészeti kiállításnak a Herman Ottó Muzeum támogatásával történt megrendezése, amely iránt igen nagy érdeklődés nyilvánult meg.

Ózdon kitűnően bevált a Baráti Körnek a leletbejelentő hálózatba való kapcsolása, s a többi csoportra is támaszkodhatunk. De ha sikerül megvalósítanunk azt a célt, hogy a megye minden nagyobb helységében létesülne muzeumbaráti csoport, akkor sem tudjuk nélkülözni azok segítségét, akik kisebb községekben egymaguk figyelik a környékük lelőhelyeit. Ezekben az esetekben is arra törekszünk, hogy lépjenek be a Baráti Körbe, mert ezzel elevenebbé tudjuk tenni a muzeumunkkal való kapcsolatukat, ami személyesen nem mindig, illetve nehezen valósítható meg. Ezt a muzeum eseményeiről való tájékoztatással, beszámolókkal, kiadványok elküldésével érjük el.

A Baráti Kör csoportjainak munkáját a Herman Ottó Muzeum muzeológusai saját szakterületüknek megfelelően irányítják, segítik útmutatásaikkal. Az egyes területeket néprajzi, helytörténeti és régészeti szempontból ismertető előadásokat is tartottak, s fognak tartani számukra. A szükséges helyszíni irányításon túl a csoportok képviselőinek - a költségek fedezésével - lehetővé tettük,

hogy résztvehessenek a Baráti Kör közgyűlésein, s a muzeum feladataival foglalkozó ülésen, ahol további szempontokat, tanácsokat kaptak munkájukhoz.

Miskolcon természetesen a Baráti Kör tevékenysége bizonyos mértékben más irányú, mint vidéken. Itt is több esetben kaptunk leletbejelentést, kallódó értékekre való figyelmeztetést, de - helyben lévén a szakképzett muzeológusok, - itt nem ez az első helyre sorolandó feladat. A miskolci Baráti Kör csoportnak támogatást kell adnia a muzeumnak a város, a megye kulturális életében betöltött szerepe jelentősebbé tételében. Ennek megvalósítása érdekében rendezte a „Muzeumi Hétfők” c. előadássorozatát. Előadásai mindenekelőtt a muzeumi szaktudományok köréből merítik témájukat, a megye muzeológusai számolnak be tudományos munkájuk eredményeiről, majd év végén az egész esztendőben folytatott néprajzi gyűjtéseikről, ásatásaikról. E mellett főleg olyan előadások szerepelnek, amelyek a megye történetével, művészetével, természetrajzával kapcsolatos problémát érintenek, tudományos igénygel, színvonalon. Célunk az is, hogy itt teremtünk fórumot a megyénkben élő, nem muzeumi, de tudományos kutatóknak is, hogy munkájukról, eredményeiről, még azoknak megjelentetése előtt be tudjanak számolni, meghallgatva a hasonló témakörben dolgozók hozzászólásait, kiegészítéseit. Reméljük, ez végső soron elősegíti Miskolcon egy egészséges, tudományos szellem kialakulását is. Ilyen céllal iktattuk ezévi programunkba Gyimesi Sándor, a Megyei Levéltár igazgatója, Marjalaki Kiss Lajos, Pojják Tibor, Sádó Andor és Kabdebó Lóránt egy-egy előadását. Az előadássorozat mellett a Baráti Kör igyekszik a muzeumi munka más területeivel is megismertetni tagjait, s az érdeklődőket. Szerepelt programunkban a diósgyőri vár ásatásán vezetés, a Kohászati Múzeum és a Megyei Levéltár meglátogatása.

Fontos feladatunknak tartjuk az ifjúság bevonását a Baráti Körbe. A Bányai Technikum diákjai résztvettek Sajószentpéteren a skita temető, továbbá a diósgyőri vár ásatásán. A Földes Gimnázium eleven szakköri életéhez támogatást adunk. Egyre több fiatalot láttunk előadásainkon is.

Említenünk kell még a Baráti Kör kiadványait is. Évente két Muzeumi Füzetet kap minden tag illetményként. Így pl. tavaly Bogdál Ferenc egy néprajzi tanulmányát küldtük szét, s a muzeumi hónap alkalmával a Herman Ottó Múzeumban tartott, a megyei muzeumok feladataival foglalkozó ülés anyagát tartalmazó füzet nyomdában van. Helyet akarunk biztosítani a további kiadványokban a Baráti Kör-tagok olyan közleményeinek is, amelyek megütik a közölhetőséget.

Rövid életre tekinthet még csak vissza a Borsod megyei Muzeumok Baráti Körre, hiszen alig egy éve, hogy megalakult. Szervezésének, tevékenységének különböző formái alig alakultak még ki, s a jövő tapasztalataival bizonyára gazdagodni, esetleg megváltozni, átalakulni fognak. Az eddigi eredmények azt bizonyítják, hogy megfelelő módszerrel a muzeumbaráti kör - szervezet hasznos segítőjévé, támogatójává válik a muzeum munkájának.

K. Végh Katalin

KÜLFÖLDI BENYOMÁSOK HAZAI PÁRHUZAMOKKAL

Néhány részletes ismertetés után, amely tanulmányut vagy kiküldetés tapasztalatai alapján tanulságos adatokat közölt a Muzeumi Közleményekben külföldi muzeumok, muzeumi hálózatok működésének keresztmetszetéről, ezuttal csak néhány benyomásról szeretnék szólni, amelyet turista utak során szereztem az utóbbi két esztendőben, főként olasz, de néhány más - osztrák, francia és német - muzeumban is.

A nyugateurópai muzeumokban jóval kevesebb a muzeumi dolgozók személyes szolgálata a látogatók körül. Láttam vezetések, de ezeket idegenforgalmi alkalmazottak végezték, s meglehetősen sokféle igény szerint. A Louvre-ban például említett menetben vitte el a remekművek sora között fiatal amerikaiakból álló csoportját egy vezető. Egyenest a Mona Lisához, amelyet utóbbi években különleges üveggel védenek, úgy hogy a látogató egyuttal megigazgathatja kalapját vagy frizuráját nézegetése közben, ha jó szögben talál helyet vele szemben a tolongásban. Ez a kép kiemelkedő kincse a Louvre-nak, annyira azonban mégsem emelkedik ki a többi közül - Leonardo da Vinci Sziklás Madonnája és a Szent Anna harmadmagával is ott van a közelében -, hogy két perces néma gusztálása után ismét a távozás meneküléshez hasonló leggyorsabb, legrövidebb útját kellene választania az elébe felhajtott turista csoportnak. Bizonyára aznapra még gazdag programjuk volt: Notre Dame, Eiffel-torony, Moulin Rouge...

A velencei Palazzo Ducale-ban népes német csoportot vezetett cicerónójuk olyan módon, hogy minden teremben humoros csattanóval fejezte be rövidre fogott mondókáját. Néhány harsány mondat, utána nagy nevetés, azután a következő terem, kitörő hahota és így tovább... Ebben az esetben tulságosan kidomborodott az ismeretszerzés és műélvezet „szórakozás jellege”.

Szélsőséges tapasztalatokkal kezdtem, de kellő megvilágításba helyezik őket más elmondandóim, amikből kiderül, hogy izléses elrendezéssel, változatossággal, a jó megvilágítással, reprodukciókkal, színes diasorozatokkal - a leglátogatottabb muzeumokban szép és több nyelven kapható kiadványok bőségével - sokat tesznek a közönség érdekében egyes nyugateurópai muzeumok. De a tudományos munkatársak személyes működése ezekkel nagyjából befejeződik a látogatókkal szemben. Sohasem tapasztaltam azt az izgalmat, amit nálunk egy-egy külföldi érkezése okoz, akit valamely szakmailag rokon vendéglátó magyar szerv saját vendégének tekint. Szép dolog a magyaros vendégszeretet, de első szent királyunk utólag készült intelmeiben sem olvashatunk olyat, hogy minden hazánkon átutazó jelesb külföldinek valami nemzeti hódolatot kellene bemutatnunk. Feltehető, hogy egy olasz vagy egy francia textilest mélyen érdekel például a magyar képzőművészet. Mivel kiállításaink annyira tisztelik a kronológiát, mint talán sehol másutt, a Kereskedelmi Kamara, avagy a megfelelő impex részéről melléje adott művelt kíséző még mindig sokat tolmácsolhat a művek alkotóját, címét és keletkezési évszámát lefordítván. Ha ugyanezt egyik tudományos dolgozónk teszi két óra hosszáig, a Magyar Nemzeti Galériában három szinten /földszint, I. és II. emelet/,

akkor erősen csökken a munkaképessége a következő órák adminisztratív, szervezési és muzeológiai feladataira. A többi feladatra pedig igen kevés marad.

A honi állapotokra vonatkozó kitérő során a tanulók, diákok vezetéséről is néhány szót. Nincs szebb dolog, mint a gyermekek fogékonyságát felkelteni a művészet iránt. De jó volna, ha ezt ma már főként nevelők, tanáraik végeznék a muzeumokban is. S nem is egyedül csak a muzeumi „energiagazdálkodás” okából volna így jó. Volt idő, amikor mindent a muzeumok nevelőszolgálatának erősítésére kellett mozgósítani. Muzeumaink társadalmi helyéről, szerepéről, az új típusú muzeum megformálásáról volt szó akkor. Ma már a fejlődés jóval magasabb fokán tartunk, másként kell megszervezni feladataink végrehajtását. Többet gondolhatnánk a közönség gépi uton történő tájékoztatására, ha a szerkezet nem romolna el az első héten, vagy az ismeretterjesztő, idegenforgalmi és propaganda szervek hivatásos tárlatvezetőinek közreműködésére. Az ismeretek ábc-jének oktatása - úgy érezzük - most már országosan nem muzeumi feladat. Az iskolai oktatást és az iskolán kívüli népművelést sem helyettesítheti ilyen tekintetben a muzeum.

A nyugateurópai muzeumokban igen drágák a kiadványok. Firenzében választhat a magyar turista az ebéd, a katalógus vagy egy pullover között. Honfitársaink, a muzeális kivételektől eltekintve, mindig a legutóbbit választják. Miután már voltunk „jogász-nemzet” és „katona-nemzet”, ujabban „kiskereskedő nemzet” leszünk a külföld szemében. A régebbi csehszlovákiai csereberéken edzett bevásárló típus jut el legnagyobb tömegben külföldre, ami azután sajnos visszahat vámszerveink működésére is.

A külföldi kiadványok között kevés a jó összefoglaló kézikönyv, amely társsa lehetne az embernek egész utazása alatt. A látványos objektumok szerepelnek bennük nagyobb hangsúllyal, a legjelentősebb középkori művek néhol említést sem érdemelnek a késő-reneszánsz vagy barokk emlékek mellett. A német kiadók alaposágába vetett tévhitünket is megdönti a gyakorlati tapasztalat. Ezért előzetesen nem lehet eléggé tájékozódni a körülbelüli programmal érintett helyekről.

A mi magyar muzeumi kiadványainkat valóban nem kell szégyelnünk. Katalógusaink általában minden tekintetben jók. De a kiadványok profiljának, terjedelmének, példányszámának kiszámításában még mindig gyakorlatlanok vagy inkább tehetetlenek vagyunk. Az egész kiadói, terjesztési papírgazdálkodási politika képtelennek mutatkozik a továbblépésre; a muzeumi kiadói tevékenység csak csepp a tengerben.

Nálunk nagyon egységesen fejlődött a muzeumi hálózat. Ez az egyik legnagyobb előnyünk. Ezen a téren a főváros és a vidék közötti különbség csökkentése érdekében igen sok történt a felszabadulás óta. De ezzel együttjárt bizonyos típus-ellátottság, a típus-muzeum kialakítása. A nyugateurópai nagy muzeumokban minden tekintetben példás ellátottságot látunk; tisztaságot, elegáns, egyenruhás terelőroket, olyan remekül megoldott világítást, hogy el sem jut a tudatunkig, miszerint a világítás egyáltalán probléma lehet. Kisebb, félreeső - bár sokszor

51

óriási értékeket őrző - muzeumokban ugyanakkor teljes nemtörődömséget tapasztalunk a látogatóval szemben. Az orvietói muzeum például raktárnak is ósdi volna. A tárgyakat összedobálva eszi a por, se cédula, se sehol semmi tájékoztatás. Mintha valami nagyraméretezett mult századi Kunstkammer-ben járnánk. Általában az egyházi gyűjtemények világosan megmutatják, hirdetik az őket fenntartók szemléletmódjának mélységes anakronizmusát. Ugyanez a helyzet Olaszországban a művészettörténet remekműveit magukba foglaló híres templomokban. Kétségbeejtő elmaradottságot dokumentálnak a remekművek társaságában gátlástalanul, frissen elhelyezett giccsek.

Mindebből akkor vonhatnánk le igazán javunkra szóló értékelést, ha az egy-séges fejlesztés elve mellé a különleges igények ésszerű kielégítését is leg-alább hasonlóan megoldottnak mondhatnánk például országos művészeti muzeumaink esetében. Kiállításainkat a tömegeknek rendezzük. Felépítésük jellege ismeret-adó. De az anyag biztonsága után - látnivalókról lévén szó - mindjárt a látha-tóság korszerű megoldása következne. A muzeumok belső működésében a feladatok ésszerű és arányos meghatározása előfeltétele a nyugodt, minőségre törő munkál-kodásnak. Az említett külföldi muzeumok is rendeznek például cserekiállításokat, vándorkiállításokat, de a munkatársak tevékenysége nincsen olyan apróra tördel-ve, mint nálunk, nincs túlméretezve a szervező funkciókkal járó elfoglaltság.

Befejezésül még egy többször átélt élmény. Vannak jó rendezés-technikai megoldások, s miután megvalósultak, nemcsak érthető, de szinte természetesek. Nekem mégis valahogy titok maradt, miként tudnak az olaszok mindent úgy éa oda tenni, hogy a prezentálás általában az összes lehető megoldások legjobbjának tűnik. A titok végső nyitja egy olyan fejlett vizuális izlés, harmóniaszükség-let, amit náluk hosszú történelmi korszakok alakítottak ki.

Bennünk az idők folyamán nemcsak tudatosan, de észrevétlenül is kifejlő-dött a valóság lényegének meglátásához szükséges olyan világnézeti tudományos alap, amelyet mások más területen elért eredményeivel gazdagítva bizonyos idő-pontban nemzetközileg is hasznosíthatnánk. A magyar muzeumok országos újjáépi-tése idején egyszer már jól álltunk a nemzetközi versenyben. Sajnos, akkor a nemzetközi kapcsolatokban még a baráti országok felé is alig-alig tudtuk megmu-tatni a magyar eredményeket. Az újabb eredmények megérése a jövőben bizonyosan sokkal többet használhatna egyebeken kívül hírünknek is a nagy világban.

Solymár István

A CSONGRÁD MEGYEI LEGUJABBKORI TÖRTÉNETI BIZOTTSÁG MEGALKULÁSA

A munkás- és agrárszocialista mozgalom helyi története gyűjtésének fellelítésére, a gyűjtés szervezetté tételére, valamint a felszabadulás 20. évfordulójára tervezett megyei kiállítás előkészítésére a Művelődésügyi Minisztérium javaslata alapján megyénkben 1964. január 14-én megalakult a Megyei Legujabbkori Történeti Bizottság.

A Bizottság alakuló ülését Döme Mihály elvtárs, a megyei tanács művelődésügyi osztályvezetője nyitotta meg. Megnyitó beszédében elmondotta, hogy adósok vagyunk népünknek, megyénknek és saját magunknak azzal, hogy megalakítjuk ezt a bizottságot, melynek hivatása lesz a legujabbkor, főleg a két világháború közötti, valamint a felszabadulás utáni Csongrád megye és Szeged város életének valódi megmutatása.

Adósak vagyunk annak megmutatásával, hogy valójában milyen is volt az a Szeged, amelyet a horthysta propaganda a reakció, a fasizmus gócaként hirdetett, ahonnan a fehér terror elindult. Horthyék igyekeztek kihasználni propagandájukban Szeged szerepét, mélyen elhallgatva a valóságot, hogy talán egy szegedi sem volt azon tiszték között, akik elindultak a proletárdiktatura felszámolására, mélyen hallgattak a szegedi munkások ellenállásáról és mozgalmairól.

Vajon ma az ország lakosainak többsége ismeri-e a megye és Szeged forradalmi, munkásmozgalmi arculatát? Történetek ugyan kezdeményezések, jelentek meg kisebb nagyobb írások, de ezek nem jutottak el mindenhová, sokszor pedig tévedéseik miatt nem voltak megfelelőek. Vajon felnövekedő fiataljaink ismerik-e, el tudják-e képzelni milyen volt megyénk a felszabaduláskor, hogyan épült fel a ma valósága. Honnan indult el a felszabadulás után a megye ipara, mezőgazdasága, kulturális élete.

Sokat kell még tennünk, hogy ezeket megismertessük, de talán legfontosabb elkezdenünk úgy, hogy felszabadulásunk 20. évfordulójára olyan kiállítást készítünk, mely méltóan bemutatja Szeged és a megye forradalmi arculatát a horthy-korszak idején, másrészt demonstrálja azt a hatalmas fejlődést, melyet 1945 óta népünk elért.

Befejezésül egy szűkebbkörű bizottság megteremtését javasolta, mely kezébe venné ezen munka irányítását.

A Bizottság részletes feladatait Csongor Győző helytörténész muzeológus ismertette. Hangsúlyozta, hogy legfontosabb tennivaló a 20. évfordulóra tervezett kiállítás anyagának számbavétele, a hiányok pótlása.

A kiállításnak képet kell nyújtani a felszabadulás után eltelt 20 év gazdasági, szociális és kulturális eredményeiről. Gondoskodni kell arról, hogy a fejlődés főbb mozzanatait, összehasonlítva a múlt rendszer tényeivel, számokban

és képekben tükröződjének. Meg kell határozni a kiállítás időpontját, az ország vagy a megye felszabadulásának időpontjában nyiljon-e az meg.

Javasolta a gyűjtőterületek felosztását a következőképpen:

- a/ A Múzeum /Szegedi Móra Ferenc Múzeum, a megye többi múzeumi/ gyűjti a legújabb korra vonatkozó írásos dokumentumokat /a hivatalos ügyiratokon kívül/ és emlékeket. Röplapokat, jelvényeket, igazolványokat, írásos megemlékezéseket, fényképeket, valamint más tárgyi emlékeket.
- b/ A könyvtárak /Somogyi Könyvtár, Egyetemi Könyvtár, Megyei Könyvtár/ gyűjtik a legújabb korra és munkásmozgalmakra vonatkozó könyveket, kiadványokat.
- c/ A levéltárak gyűjtik a legújabb korra vonatkozó hivatalos ügyiratokat.
- d/ A Pártarchivum gyűjti a Párt ügyiratait, valamint a párttagok párttörténeti visszaemlékezéseit.
- e/ Az Egyetem Történeti Intézete gyűjt mindenféle, történeti feldolgosó munkájával kapcsolatos emlékeket, dokumentumokat, melyeket felhasználás után átenged az előbb felsorolt intézményeknek elhelyezés céljaira.

Természetesen ez a felosztás csak azt jelenti, hogy a fenti szervek a kijelölt területen végzik a szervezett gyűjtést, itt fejtenek ki erőfeszítéseket, de a közben előkerülő bármilyen e témához tartozó anyagot felgyűjtnek.

Javasolta, egyes különösen fontos részterületekre ressortfelelősök állítását. Jelenleg a megyében legfontosabb a kiállítás szervezése, az agrárszocialista mozgalom tárgyi anyagának gyűjtése, az 1945. utáni munkásmozgalom anyagának gyűjtése.

A Bizottság vitaesteket rendez, kortársi találkozót szervez. Az első kortársi találkozót 1964. március 21-re tervezi 19-os veteránok részvételével.

Fontos a Bizottság megalakulásában az, hogy lesz a megyének egy olyan szerve, mely illetékes dönteni, illetve ítélete döntő az egyes felmerült helytörténeti, munkásmozgalmi kérdésekben.

A megnyitót és tervezetet élénk vita követte. A vitában oly sok hozzászólás volt, hogy csak a lényeges felszólalásról lehet itt beszámolni.

Oltvai Ferenc a szegedi Levéltár igazgatója elmondotta, a levéltárban csoportosították a munkásmozgalmi anyagot, könnyen hozzáférhető a kiállítás számára. A kiemelkedő értékű munkásmozgalmi dokumentumokból olvasókönyvet állítottak össze, melynek kiadása folyamatban van. Helyesnek tartja, egy munkásmozgalmi monográfia elkészítését 1970-re.

Péter László a Somogyi Könyvtár tudományos dolgozója sürgette a monográfia megírását, mivel erre égető szükség van.

Györffy Sándor a Legujabbkori Történeti Múzeum munkatársa elmondotta, hogy 1939-ben az ellenforradalom 20. évfordulóját ünnepelték Horthyék, ebből az alkalomból sok kiadvány jelent meg Szegeden és Csongrád megyében, a szegedi gondolatot itt vitték a köztudatba. Ha 1939-ben megértették a vezetők, hogy a mulat a jelen szolgálatába lehet állítani, akkor ma fokozottabban kell ezt tenni, hiszen ezzel az igazságot szolgáljuk, a munkásmozgalmi harcosoknak adunk elégtételt. Az eddig adott elégtétel, az 1950-es években megjelent két dolgozat nem teljes, a személyi kultusz időszakában jelent meg, magán viseli annak bélyegét.

Ezek a művek sok esetben szemléletmódjuk miatt gátolták a forradalmi Szeged bemutatását, hiszen még azt sem emelték ki, hogy 19-ben a haladó réteg volt az erősebb, 90 %-ban szavaztak a Tanácsköztársaságra. Ebben az időben folyó munkásmozgalmi tevékenységet jól tükrözi az akkori Belügyminisztérium irattára is. Prónai visszaemlékezéseiben elmondja, hogy az ország egész területéről gyűjtötték össze a reakciós tiszteket.

Javasolta a megyei kiállításnak a megye felezabadulási időpontjában való megrendezését, hiszen itt alakult meg a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front, az első Nemzeti Bizottság, itt működött a Kommunista Párt Központi Bizottsága. Érdekes élményt nyújt a kormány nélküli országrész innen való irányítása. Lényegében itt készítették elő a debreceni kormány megalakítását.

Dégi István a megyei Pártarchivum vezetője, Páhi Ferenc a szentesi Levéltár igazgatója, dr. Dömötör János hódmezővásárhelyi muzeumigazgató, Szabó Ferenc szegedi levéltáros a kiállítás időpontjához, néhány szervezeti kérdéshez szólt hozzá. Verő Gábor a Művelődésügyi Minisztérium Muzeumi Főosztályának főelőadója javasolta, hogy a kiállítás lehetőleg a megye központjában legyen, azonban nem lehet elzárkózni, ha egyes nagyobb városok, mint például itt Hódmezővásárhely saját maga is kíván rendezni ilyen kiállítást, mivel megfelelő szakember és anyag áll rendelkezésre.

Hangsúlyozta, hogy a Bizottság hosszú időre kezdi meg működését. Az első feladata a 20. évfordulóra tervezett kiállítás megvalósítása, ezért munkatervként az alábbiakat javasolta:

- 1/ A kiállítás tématervének elkészítése. Ehhez, amennyiben szükséges betekintés nyílik a Legujabbkori Történeti Múzeum országos kiállításának tématervébe.
- 2/ Azoknak az anyagoknak a begyűjtése, melyek nincsenek meg a múzeum, levéltár, archivum, könyvtár gyűjteményében, de a kiállításához szükségesek.
- 3/ A kiállítás forgatókönyvének elkészítése.

Ezek után Döme Mihály elvtárs javaslata alapján megalakult a Bizottság, melynek tagjai között a Megyei Pártbizottság Agit. Prop. Osztálya, a Hazafias Népfront, a művelődésügyi osztály, a muzeumok, a levéltárak, könyvtárak, a Tudományegyetem és Főiskola, valamint a Pártarchivum és a Központi Statisztikai Hivatal egy képviselője kapott helye.

A Bizottság elfogadta Verő Gábor javaslatát és hozzálátott a kiállítás tématervének előkészítéséhez.

Pap János

HIRŐK

Kitüntetések április 4-e alkalmával:

Szocialista kulturáért miniszteri kitüntetést kapott: Radocsi Dénes, a művészettudományok doktora, a Szépművészeti Múzeum tudományos titkára; Ivánffy Jánosné, az Iparművészeti Múzeum muzeológusa; Czenner Gyuláné, Wilhelmb Gizella, a Magyar Nemzeti Múzeum muzeológusa.

Kiváló dolgozó kitüntetést kapott: Bökönyi Sándorné, Magyar Nemzeti Galéria; Kiss Olga, Magyar Nemzeti Múzeum; Márton Lajosné, Petőfi Irodalmi Múzeum és Turóczi István, Szépművészeti Múzeum munkatársa.

A művelődésügyi miniszter Garas Klárát, a művészettudományok doktorát a Szépművészeti Múzeum főigazgatójának nevezte ki. Mithay Sándor, a pápai múzeum vezetésére kapott kinevezést.

40 évi kutatómunka után nyugdíjazását kérte Pigler Andor, a művészettudományok doktora, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója. A kitűnő kutatót bensőséges ünnepségek keretében bucsuztatták el. Jó egészséget kívánunk további alkotó tevékenységéhez.

Súlyos veszteségek érték a muzeumi területet, mert a közelmúltban több kitűnő munkatársunktól vettünk örök búcsút. Dr. Rudnay Gyula Magyar Nemzeti Galéria, Kákai Szabó László Szépművészeti Múzeum főrestaurátora és Párducz Béla a biológiai tudományok kandidátusa, osztályvezető helyettes távozott el sorainkból.

Igazgatói tanácsi ülés.

1964-ben két igazgatói tanácsülésre került sor. Az elsőre február 11-12-én Budapesten került sor, ahol a nyilvántartás szabályzatait vitatták meg.

A második ülés március 28-29-én zajlott le a szolnoki Damjanich János Muzeumban az alábbi programmal:

- 1./ Feladataink a muzeumi tárgyak nyilvántartása terén. Előadó: Kiss László.
- 2./ A régészeti védett területek kérdése. Előadó: Kocztur Éva.
- 3./ A felszabadulás 20. évfordulója Ünneplésének előkészületei a muzeumokban. Előadó: Verő Gábor.
- 4./ Muzeumi kiadványok problémái. Előadó: Dr. Balassa Iván.

Szakmai tanácskozások:

A Néprajzi Múzeum az országos néprajzi tervek koordinálása céljából országos megbeszélést tartott, ahol a muzeumok 1964 évi gyűjtő és feldolgozó munkatervét vitatták meg.

A Magyar Nemzeti Múzeum a muzeumokban dolgozó régészek összefogására két szakmai értekezletet tartott. Február 15-14-én Budapesten a régészeti topográfia és a műszeres kutatások a régészet szolgálatában témákat tárgyaltak meg. Gerevich László az MTA Kutatócsoport igazgatója tartott előadást a topográfia elvi módszereiről, majd Patek Erzsébet kandidátus és Seitzl Kornél főmérnök mutatta be a Veszprém megyei topográfiai munka eredményeit és módszereit. Korszerű feltárások módszerének megismerését szolgálta Csanda Ferenc az UVATERV Mélyépítő Vállalat osztályvezető főmérnökének előadása az elektronikus kutatóműszerek használatáról, valamint Pap László a Baranya megyei Múzeum szervezet igazgatójának beszámolója a Mohács térségében folytatott geofizikai műszerrel végzett kutatásokról.

Szolnokon került sor április 8-án és 9-én az ezévi második megbeszélésre, ahol a bronzkori kutatás megvitatása állt a tájkonferencia központjában. Kaposvári Gyula tartott bevezető előadást a szolnoki múzeum kialakulásáról, majd Csalog Zsolt ismertette a szolnoki régészeti kutatásokat, különös súllyal az utolsó két esztendő feltárásaira. Az előadáshoz Kovács Tibor a rákoczi falvi bronzkori temetőről, Kemenczei Tibor a Jászberény-cserőhalmi temető feldolgozásáról tartott korreferátumot. A bronzkori kutatás megismerését szolgálta a Tószeg-Laposhalom lelőhelyre tett látogatás, ahol Mozsolics Amália ismertette az ásatások történetét, illetőleg a bronzkori kronológiát. A tájkonferencia megvitatatta a szolnoki múzeum április 3-án megnyitott kiállítását és megtekintette a jászberényi múzeum kiállításait és raktárait.

A Vas megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya április 1-7-ig rendezte meg a velemi művelődésházban a helyi gyűjteményvezetők hároméves továbbképzésének keretén belül a III. tanulmányi év első tanfolyamát. A tanfolyamon befejeződött a régészeti helytörténeti témakörök továbbképzése és megkezdődött a természettudományi témakör tanulmányozása. A tanfolyam előadói voltak: Éri István megyei múzeumigazgató Veszprém, Süle Sándor igazgató Kerta, Weiner Mihályné Iparművészeti Múzeum főigazgatója, Sz. Koroknai Éva muzeumi osztályvezető, Somogyi Árpád muzeológus Budapest, Kovács István művelődésügyi minisztérium osztályvezetője,

Horváth Ernő osztályvezető Szombathely, Joamplong József egyetemi adjunktus Gödöllő, Pap Jenő osztályvezető veszprémi muzeum, Csaba József muzeológus Kőszeg. Szinotár Miklós tanár Kőrmend, C.Harrach Erzsébet építészmérnök OMP.

A Pestmegyei Muzeumok Igazgatósága a Pestmegyei Népművelési Tanácsadóval közösen 1964. április 2-án, 3-án a ceglédi Kossuth Muzeumban muzeumi igazgatók, néprajzi szakbizottsági tagok és honismereti gyűjtők részére értekezletet tartott. Az értekezlet témája az alábbi volt:

- 1./ Morvai Péter: Néprajzi gyűjtőmozgalom és a pestmegyei néprajzi pályázat.
- 2./ Mezősi Károly: A pestmegyei muzeumok tevékenysége és a honismereti munka megyénkben.
- 3./ Ikvai Nándor: Néprajzi gyűjtőfeladatok Pest megyében.
- 4./ Erdélyi Zoltán: A Börzsöny hegység néprajzi kutatása.
- 5./ A muzeumok gazdasági kérdéseinek megbeszélése. Vezette: Morvai Lászlóné.

Az értekezlet résztvevői megtekintették a ceglédi muzeumot módszertani megbeszéléssel egybekötve és tanulmányozták az abonyi helytörténeti gyűjtemény munkáját.

A Komárom megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya Tatabányán a megyei művelődésügyi apparátus bevonásával március 27-én megtárgyalta a Komárom megyei muzeumok munkáját.

Március 25-ével befejeződött az esztergomi Balassi Bálint Muzeum és Babits-ház pénzügyi átadásával a Komárom megyei muzeumszervezet átadása a tanácsnak.

Új muzeumok, gyűjtemények:

A Művelődésügyi Minisztérium az alábbi muzeumok, gyűjtemények részére adott ki működési engedélyt:

Bács-Kiskun megye: Dunapataj: Dunapataji Falumuzeum, helytörténeti jelleggel.

Dunavecse: Dunavecsei Falumuzeum, helytörténeti jelleggel.

Pest megye: Nagytarcsa: Nagytarcsai Falumuzeum, helytörténeti jelleggel.

Penc: Penci Falumuzeum, helytörténeti jelleggel.

Szada: Székely Bertalan emlék-ház.

Dömsöd: Petőfi Emlékmuzeum.

Borsod megye: Kelemér: Tompa Ferenc Muzeum.

Hajdu-Bihar megye: Debrecen: Református kollégiumi és egyházművészeti Muzeum, nyilvános jelleggel felruházott védett magángyűjtemény.

Somogy megye: Somogytúr: Kunffy Lajos képtár.

Szabolcs megye: Kisvárd: Kisvárdai Vármuzeum, helytörténeti jelleggel.

Vaja: Vay Adám Muzeum, helytörténeti jelleggel.

Vásárosnamény: Vásárosnaményi Tájmuzeum, helytörténeti jelleggel.

Veszprém megye: Gyenesdiás: Falumuzeum, helytörténeti jelleggel.

Pápa: Pápai Muzeum, helytörténeti jelleggel.

1963-ban megjelent muzeumi kiadványokÉvkönyvek:

Folia Archaeologica XV. kötet
 Természettudományi Múzeum Évkönyve 1963. LV.
 Legújabbkori Történeti Múzeum Évkönyve 1961-62. III. 4. évf.
 Szépművészeti Múzeum Bulletin 1963. 22. sz.
 Szépművészeti Múzeum Bulletin 1963. 23. sz.
 Néprajzi Értesítő XLIV. 1962.
 Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve 1963.
 Magyar Nemzeti Galéria Közleményei IV. 1963.
 Iparművészeti Múzeum Évkönyve 1963. VI.
 Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei 1963. 1. sz.
 Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei 1963. 2. sz.
 A művészettörténet tudomány módszertani kérdései
 Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei 1963. 3. sz. „Bauhauses”
 Déri Múzeum Évkönyve 1960-61. Debrecen
 Nyiregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve 1963. III. sz.
 Győri Xantus János Múzeum Évkönyve 1963. Arrabona 5.
 Székesfehérvári István Király Múzeum Évkönyve. Alba Regia 2-3.
 Pécsi Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 1962.
 Szegedi Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1963.
 Orosházi Szántó Kovács Múzeum Évkönyve 1961-62.

Katalógusok:

Nemes Lampért József kiállítás katalógusa 1963. Magyar Nemzeti Galéria
 Rozgonyi László emlékkiállítás katalógusa. Magyar Nemzeti Galéria
 Telcs Ede emlékkiállítás katalógusa. Magyar Nemzeti Galéria
 Berény Róbert emlékkiállítás katalógusa. Magyar Nemzeti Galéria
 Szőnyi István emlékkiállítás katalógusa. Magyar Nemzeti Galéria
 Szalmás Béla emlékkiállítás katalógusa. Magyar Nemzeti Galéria
 XX. századi művek budapesti műgyűjteményekből. Magyar Nemzeti Galéria
 Németalföldi grafika a XVI-XVII. sz.-ban. Szépművészeti Múzeum
 Középitáiai rajzok. Szépművészeti Múzeum
 Csontváry kiállítás katalógusa. Szépművészeti Múzeum
 Francia butorok. Iparművészeti Múzeum
 XVI-XVII. századi falikárpitok. Leporelló. Iparművészeti Múzeum
 Vasművesség. Iparművészeti Múzeum
 Ötvösművek, ékszerek és az Esterházy-kincsek. Iparművészeti Múzeum
 Magyar Népművészet. Néprajzi Múzeum
 Északamerikai indiánok. Néprajzi Múzeum
 Maszkok, álarcok. Néprajzi Múzeum

Magyarország népeinek története a honfoglalás koráig /német/. Nemzeti Múzeum
 1848-1849. Forradalom emlékei. Nemzeti Múzeum
 Hahn Sebestyén. Nemzeti Múzeum
 Szikáncsi aranypénzlelet. Nemzeti Múzeum
 Az ember fejlődéstörténete. Természettudományi Múzeum
 Fejedelmi kincsek. Nemzeti Múzeum
 Csontváry kiállítás katalógusa. Székesfehérvár
 Vajkai Aurél: A bakonyi ház. Veszprémmegyei Múzeumok
 Vezető a tihanyi múzeum kiállításához. Veszprémmegyei Múzeumok
 Veszprémmegyei múzeumok
 A Rippl-Rónai Múzeum állandó kiállításának katalógusa. Kaposvár
 Oltványi Imre emlékkiállítás katalógusa. Baja
 Vezető az egri várban. Hevesmegyei Múzeumok
 Mátra Múzeum leporelló. Hevesmegyei Múzeumok
 A Türr István Múzeum Baja kiállításainak vezetője
 A debreceni Déri Múzeum. Hajdu-Bihar megyei Múzeumok

Ismeretterjesztő és egyéb kiadványok:

Nepál művészete. Keletázsiai Művészeti Múzeum
 Néprajzi Közlemények. VI. 3-4. Ájfalvi zenei anyaga II. Új népdalok. I. rész.
 Néprajzi Közlemények VII. 1. 1962. Néprajzi Múzeum
 Néprajzi Közlemények VI.3-4. Vargyas Lajos:Ájfalvi zenei anyaga II. Új népdalok.
 Index Ethnographicus 1961. VI. évf. Néprajzi Múzeum
 Néprajzi Múzeum Adattárának Értesítője
 Posta Béla születésének százados ünnepe. 1862-1962. Nemzeti Múzeum
 Temesváry Ferenc: Fejedelmi és főúri diszfégyverek. Nemzeti Múzeum
 Régészeti füzetek 1963. 10. Nemzeti Múzeum
 Szovjet Régészet. XIX. kötet. Nemzeti Múzeum
 Régészeti füzetek. II/11. Nemzeti Múzeum
 Patay Pál: Évezados harangok. Nemzeti Múzeum
 A zoológiai nevezéktan nemzetközi kódexe. Természettudományi Múzeum
 Anthropologia Hungarica Thoma Andor: A homo sapiens kibontakozása. T.V.1962. No
 1962.
 Magyarországi szarvas. Természettudományi Múzeum
 Fragmenta Botanica. Tom 2. Fasc. 1-4. Természettudományi Múzeum
 Vertebrata Hungarica 1962. IV. 1-2. sz. Természettudományi Múzeum
 Anthropologia Hungarica B. VI. 1963. Természettudományi Múzeum
 Szovjet művészettörténet XVIII. kötet. Szépművészeti Múzeum
 Technikatörténeti Szemle 1962. 1-2. Műszaki Eml. Gyűjtő Csoport
 Múzeumi Közlemények 1962. 2. sz.
 Múzeumi Közlemények 1963. 1. sz.
 Múzeumi Közlemények 1963. 2. sz.
 Múzeumi Közlemények 1963. 3. sz.
 Múzeumi Közlemények 1963. 4. sz.
 Országos Múzeumvezetői konferencia 1963.

Muzeumi módszertani utmutató füzetek 1963. 1.sz. Pál Istvánné: Utmutató a mezőgazdasági termelészövetkezetek fejlődését szemléltető muzeumi kiállítások rendezéséhez.

Muzeumi módszertani utmutató füzetek 1963. 2.sz. Gerelyes Ede: A magyar munkásmozgalom története tárgyi emlékeinek gyűjtése.

Utmutató füzetek 1962. VI. Morvai Judit: Népi táplálkozás. Néprajzi Múzeum Batsányi János irodalmi munkássága és egykoru képmásai. Veszprém megyei Múzeumok.

Csongrádmegyei muzeumi füzetek 1.sz. A muzeumi népművelés néhány kérdése.

Pesti János: Pintér Károly életutja. Fehérmegyei Múzeumok

Nagy Gyula: Hagyományos földművelés a vásárhelyi pusztán. Néprajzi Közlemények VII. 2.

Az esztergomi várkapolna. Vármúzeum, Esztergom

Nógrádmegyei füzetek 1.sz. Beliczky János: Adatok a salgóbányai munkásság életkörülményeihez 1871-1888 és 1898.

Nógrádmegyei füzetek 2.sz. Nógrád megye muzeumai.

Holub József: Zala megye középkori vizrajza. Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg

Savaria Múzeum Közleményei 21-22-23-24 és 26. kötet. Vas megyei muzeumok

Petőfi Múzeum Aszód: Muzeumi füzetek 1.sz. Pestmegyei Múzeumok

E szám munkatársai:

- K i s s L á s z l ó, a Muzeumi Főosztály főelődója,
- R a d o c s a y D é n e s, a Szépművészeti Múzeum tudományos titkára,
- F. P e t r e s É v a, a székesfehérvári István király Múzeum muzeológusa,
- B a l k á n y i E n i k ő, a Petőfi Irodalmi Múzeum muzeológusa,
- S z a b ó G y u l a, a pécsi Janus Pannonius Múzeum muzeológusa,
- T e l e p y K a t a l i n, a Muzeumi Főosztály főelődója,
- C s a l o g Z s o l t, a szolnoki Damjanich János Múzeum muzeológusa,
- K. V é g h K a t a l i n, a miskolci Herman Ottó Múzeum muzeológusa,
- S o l y m á r I s t v á n, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatóhelyettese,
- P a p J á n o s, a szegedi Móra Ferenc Múzeum muzeológusa.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

MAY 24 1962